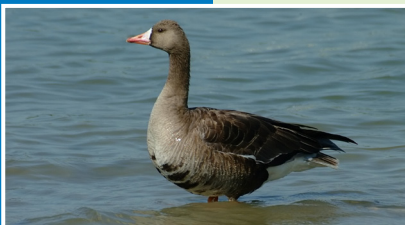
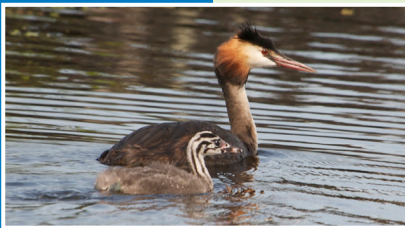

Effecten van het deels verondiepen van de zandwinplas in de Havikerwaard op beschermde soorten en gebieden

Oriënterend onderzoek (quick scan, voortoets) in
het kader van de natuurwetgeving

D.E.H. Wansink

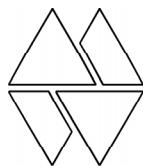

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Effecten van het deels verondiepen van de zandwinplas in de
Havikerwaard op beschermde soorten en gebieden

Oriënterend onderzoek (quick scan, voortoets) in het kader van de
natuurwetgeving

D.E.H. Wansink

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

opdrachtgever: Beleggingsmaatschappij Bingerden B.V.

12 december 2011
rapport nr. 11-102

Status uitgave: eindrapport
Rapport nr.: 11-102
Datum uitgave: 12 december 2011
Titel: Effecten van het deels verondiepen van de zandwinplas in de Havikerwaard op beschermde soorten en gebieden
Subtitel: Oriënterend onderzoek (quick scan, voortoets) in het kader van de natuurwetgeving
Samensteller: drs. D.E.H. Wansink
Illustraties kافت: Martin Bonte (kolgans), Jan Dirk Buizer (aalscholver en fuut), Dennis Wansink (zandwinplas)
Overige illustraties: Dennis Wansink
Aantal pagina's inclusief bijlagen: 65
Project nr.: 11-381
Projectleider: drs. D.E.H. Wansink
Naam en adres opdrachtgever: Beleggingsmaatschappij Bingerden BV
Havikerwaard 16, 6994 JD De Steeg
Referentie opdrachtgever: E-mail d.d. 20 juni 2011
Akkoord voor uitgave: ir. E.J.F. de Boer
Teamleider

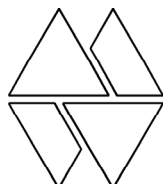

Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Beleggingsmaatschappij Bingerden BV
Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2001.

Bureau Waardenburg bv Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 - 512710, Fax 0345 - 519849
e-mail wbb@buwa.nl website: www.buwa.nl

Voorwoord

In het zuiden van de Havikerwaard, gemeente Rheden, ligt een zandwinplas. Deze zandwinplas wordt door watervogels gebruikt als rustplaats. Enkele soorten foerageren hier ook. Beleggingsmaatschappij Bingerden B.V. wil in het zuidelijke deel van de plas middels het nuttig toepassen van overtollige grond en waterbodems de bodem verondiepen en het talud van de oevers verflauwen. Het verondiepte deel wordt vervolgens ingericht als moeras en rietvelden, zodat er leefgebied voor meer plant- en diersoorten ontstaat. Het aanleggen van de oevers neemt een aantal jaren in beslag. Gedurende die tijd treedt wellicht verstoring op van de bestaande flora en fauna. Omdat de zandwinplas in een Natura 2000-gebied ligt moet de ingreep zowel aan nationale als aan internationale natuurwet- en -regelgeving worden getoetst.

Beleggingsmaatschappij Bingerden B.V. heeft Bureau Waardenburg opdracht gegeven om een oriënterend onderzoek / quick scan naar beschermde soorten in het plangebied uit te voeren, alsmede een voortoets in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en een EHS-toetsing. In dit rapport wordt verslag gedaan van de bevindingen.

Dit rapport is opgesteld door Dennis Wansink. Genoemde persoon is door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hem uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het Kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem is ISO gecertificeerd.

Voor het uitvoeren van de natuurtoetsen is gebruik gemaakt van de gegevens die in het kader van een ander project in hetzelfde gebied zijn verzameld. Het betreft een onderzoek naar de effecten op beschermde soorten en gebieden bij voortzetting van de bedrijfsactiviteiten van Valewaard BV en IJsselbeton CV (Emond & Wansink, 2010).

Vanuit Beleggingsmaatschappij Bingerden BV werd de opdracht begeleid door de heer F. Kamermans.

Inhoud

Voorwoord	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding en doel	7
1.2 Aanpak natuurtoets	9
1.3 Het plangebied en de ingreep	9
1.4 Mogelijke effecten	13
1.5 Bronnenonderzoek	15
2 Effecten op flora en fauna	17
2.1 Inleiding	17
2.1 Flora	17
2.2 Vissen	18
2.3 Amfibieën	20
2.4 Reptielen	20
2.5 Grondgebonden zoogdieren	21
2.6 Vleermuizen	22
2.7 Vogels (met jaarrond beschermde nestplaats)	24
2.8 Beschermde soorten ongewervelden	25
3 Effecten Natura 2000	27
3.1 Invloedsfeer van het project	27
3.2 Vogelrichtlijnsoorten	28
3.3 Habitattypen	37
3.4 Habitatrichtlijnsoorten	39
4 Effecten EHS	41
4.1 Toetsingskader	41
4.2 Effecten op de algemene kernkwaliteiten	41
4.3 Effecten op de kernkwaliteiten van de IJsselvallei	42
4.4 Robuuste verbindingen	42
4.5 Natuurbeheertypen	43
4.6 Parels en A-locaties bos	43
5 Conclusies en aanbevelingen	45
5.1 Flora- en faunawet	45
5.2 Natura 2000	46

5.3	Ecologische Hoofdstructuur.....	47
5.4	Aanbevelingen.....	48
6	Literatuur.....	49
Bijlage 1	Wettelijk kader.....	51
Bijlage 2	Gebiedsdocument.....	59
Bijlage 3	EHS Gelderland.....	63

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Beleggingsmaatschappij Bingerden B.V. gaat in de zandwinplas in het zuiden van de Havikerwaard, gemeente Rheden, een deel van de bodem verondiepen en het talud van de oevers verflauwen. Dit gebeurt door het nuttig toepassen van overtollige grond en waterbodems conform het Besluit Bodemkwaliteit (BBK 2008). Het verondiepte deel wordt vervolgens ingericht als moeras en rietvelden, zodat er meer leefgebied voor planten en dieren ontstaat. Het verondiepen neemt een aantal jaren in beslag. Gedurende die tijd treedt wellicht verstoring op van de bestaande flora en fauna en daarom moet de ingreep aan de Flora- en faunawet worden getoetst. Als de ingreep leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, moet worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet moet worden verkregen (zie Bijlage 1).

De plas ligt bovendien in het Natura 2000-gebied IJsseluitwaarden en in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Daarom moet de ingreep ook aan de Natuurbeschermingswet en de wezenlijke waarden en kenmerken van de EHS worden getoetst.

De voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van een oriënterend onderzoek naar beschermde soorten en habitattypen. Deze rapportage geeft antwoord op de volgende vragen.

1) Ten aanzien van de Flora- en faunawet

- Welke beschermde soorten zijn in het plangebied aanwezig en/of worden in het plangebied verwacht (Hoofdstuk 2)?
- Welke functie heeft het plangebied voor de aanwezige beschermde natuurwaarden (Hoofdstuk 2)?
- Welke effecten op beschermde natuurwaarden heeft de ingreep (Hoofdstuk 2)?
- Worden verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden? Zo ja, welke (Hoofdstuk 2)?
- Moet hiervoor ontheffing worden aangevraagd (Hoofdstuk 5)?
- Is nader onderzoek nodig (Hoofdstuk 5)?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie (vermindering) en compensatie van schade aan beschermde natuurwaarden (Hoofdstuk 5)?

Deze rapportage kan, indien noodzakelijk, dienst doen bij de onderbouwing van een ontheffingsaanvraag ex artikel 75 in het kader van de Flora- en faunawet. De beoordeling van het voorkomen van en de effecten op beschermde soorten is opgesteld op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

2) Ten aanzien van de Natuurbeschermingswet 1998

De plas ligt binnen het Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden IJssel'. Natura 2000 is het Europese netwerk van Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden. De Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet) vormt de invulling van de gebiedsbescherming van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en heeft als doel het beschermen en instandhouden van bijzondere natuurgebieden in Nederland.

Projecten en handelingen die negatieve effecten op Natura 2000-gebieden kunnen hebben en die niet nodig zijn voor of verband houden met het beheer zijn verboden. Het bevoegd gezag (in dit geval Gedeputeerde Staten van de Provincie Gelderland) kan echter op grond van artikel 19d van de Nb-wet vergunning verlenen. Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als er negatieve effecten door 'externe werking' kunnen optreden (zie Bijlage 1). In deze rapportage worden, in relatie tot de ingreep, de volgende vragen behandeld:

- Zijn negatieve effecten op het Natura 2000-gebied uit te sluiten (Hoofdstuk 3)?
- Zo nee, is vervolgonderzoek noodzakelijk (Hoofdstuk 3)?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie of compensatie van schade aan beschermde natuurwaarden (Hoofdstuk 5)?
- Moet een vergunning worden aangevraagd (Hoofdstuk 5)?

Deze rapportage kan dienst doen bij de onderbouwing van een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet. Een beschrijving van de instandhoudingsdoelen en wezenlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied is opgenomen in Bijlage 2.

3) Ten aanzien van de EHS

Het plangebied ligt in het EHS-gebied 'Uiterwaarden IJssel'. In of in de nabijheid van EHS-gebied geldt het 'nee, tenzij'-principe: nieuwe plannen of projecten zijn niet toegestaan als ze de wezenlijke (potentiële) waarden en kenmerken van het EHS-gebied significant aantasten, tenzij er sprake is van redenen van groot openbaar belang en er geen reële alternatieven zijn. De schade dient in dat geval door mitigerende maatregelen zoveel mogelijk worden beperkt. De restschade moet worden gecompenseerd.

Betreffende de EHS-toetsing geeft de voorliggende rapportage antwoord op de volgende vragen:

- Welke effecten op de wezenlijke waarden en kenmerken van de EHS heeft de ingreep in het plangebied (Hoofdstuk 4)?
- Zijn deze effecten als significant te kwalificeren (Hoofdstuk 4)?
- Is voor uitvoering van de werkzaamheden een vergunning nodig (Hoofdstuk 5)?

Een beschrijving van de wezenlijke kenmerken van het EHS gebied is opgenomen in Bijlage 3.

1.2 Aanpak natuurtoets

De natuurtoets betreft een beoordeling van de huidige aanwezigheid van in het kader van de natuurwetgeving beschermde habitattypen en beschermde soorten planten en dieren in het plangebied. Verder zijn de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze habitattypen en soorten beschreven en de te verwachten directe en indirecte effecten van de voorgenomen ingreep op deze habitattypen en soorten en het Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel. De natuurtoets vindt plaats op grond van:

- Bronnenonderzoek
- Oriënterend terreinbezoek
- Expert judgement.

Bronnenonderzoek

Het bronnenonderzoek gaat uit van bestaande en beschikbare gegevens. Voor een actueel overzicht van beschermde soorten die in de regio voorkomen, is het Natuurloket op internet (www.natuurloket.nl) bezocht en zijn diverse verspreidingsatlassen van relevante soortgroepen en (jaar)verslagen van Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Oriënterend terreinbezoek

Het plangebied is op 15 juli 2011 bezocht. Tijdens het terreinbezoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc). Op basis van terreinkenmerken is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten. Tevens kan gebruik worden gemaakt van gegevens die in 2010 in hetzelfde gebied, maar in het kader van een ander project (Emond & Wansink, 2010), zijn verzameld.

Expert judgement

De quick scan is een momentopname en kan slechts in beperkte mate uitsluitel geven over de afwezigheid van soorten. De quick scan betreft geen veldinventarisatie. Een veldinventarisatie omvat verscheidene opnamerondes die seizoensgebonden zijn en volgens standaardmethoden worden uitgevoerd. Daarom is expert judgement toegepast om de geschiktheid van het plangebied voor mogelijk voorkomende soorten te beoordelen.

1.3 Het plangebied en de ingreep

Het plangebied is gelegen in het zuiden van de Havikerwaard, gemeente Rheden (figuur 1.1). Het is een zandwinplas die niet in verbinding staat met de IJssel. Er is wel een afsluitbare pijpverbinding met de IJssel, die alleen wordt gebruikt als de waterstand van dien aard is dat die door het openen kan worden gereguleerd. In de plas treden schommelingen op van 4 m. De diepte van de plas varieert tussen de 10

m en meer dan 20 m. De diepste delen bevinden zich in het centrale deel van de plas en in de zuidoosthoek. Het noordwestelijke deel van de plas is ondiep (tot 4 m). Hier liggen ook schiereilanden die bij diverse vogelsoorten als rustplaats in trek zijn.

Op de westoever van de plas ligt het grind- en zandverwerkingsbedrijf Valewaard BV / IJsselbeton CV. In het zuiden ligt de manege van Beleggingsmij Bingerden B.V. Het achterland van de andere oevers is gras- en akkerland. Bijna de hele oever is met bomen of struiken begroeid.

*Figuur 1.1
Ligging van het plangebied
(oranje).*

Het verondiepen gebeurt langs de zuidoever van de plas. In het westen tot ca. 50 m vanuit de oever, in het oosten tot ca. 150 m vanuit de oever. Het totale oppervlak bedraagt ongeveer 5,5 ha (55.000 m²). Langs de buitenrand van het verondiepte deel (de noordrand) worden wallen gecreëerd die met riet wordt ingeplant (geel in figuur 1.2). De wallen komen tot een hoogte van 0,25 m onder de mediane waterstand in de plas. Aan de noordzijde krijgen de wallen een flauw talud met een helling van 1:8. Tussen de wallen en de oorspronkelijke oever wordt de bodem opgehoogd tot verschillende hoogtes waardoor een netwerk van watervoerende geulen, moerasvlaktes en bij laag water droog vallenden slikken ontstaat. De oorspronkelijke oever blijft onaangetast en over de gehele lengte blijft een geul van ongeveer 2 m diep en 10 m breed bestaan (figuren 1.2 en 1.3). In totaal wordt ongeveer 700.000 m³ overtollige grond en waterbodems nuttig toegepast.

De aangebrachte grond valt in de categorieën schoon, wonen en industrie, de aangebrachte waterbodems hebben klassen A en B. Conform het Besluit Bodemkwaliteit (BBK; januari 2008) wordt de grond met een laag afgedekt, die geschikt is voor de inrichting als moeras en rietvelden.

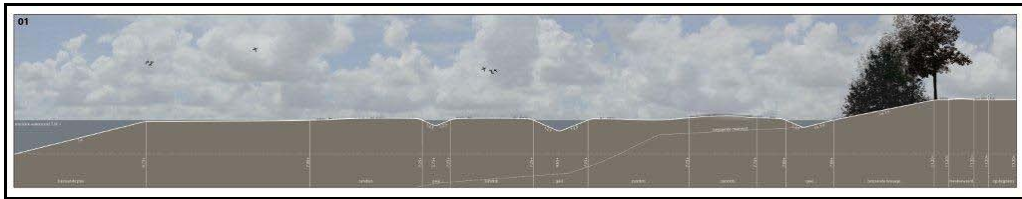
Het materiaal wordt zowel over de IJssel per schip, als over land per as aangevoerd en op het terrein van de manege van Beleggingsmij Bingerden B.V. (ten zuiden van de plas) gelost (figuur 1.4). Daar wordt het eerst administratief en visueel geïnspecteerd, waarna het met vrachtwagens of per transportband naar de plas wordt gebracht. Van hier stroomt het via een op drijvers liggende stortkoker naar z'n eindbestemming, de bodem van de plas. Om vertroebeling van het water te minimaliseren eindigt de stortkoker zo dicht mogelijk bij de bodem.

Allereerst worden de wallen aan de noordrand van de verondieping gemaakt als een aaneengesloten richel. Vervolgens wordt vanaf deze richel in de richting van de oorspronkelijke oever de bodem verondiept. Hierdoor blijft de oorspronkelijke oever intact. Bovendien voorkomt de richel dat tijdens dit verondiepen vertroebeling van de rest van de plas optreedt. Als het verondiepen klaar is worden geulen gegraven om meer diversiteit in hoogteverschillen aan te brengen en het verondiepte deel voor waterorganismen toegankelijk te maken.

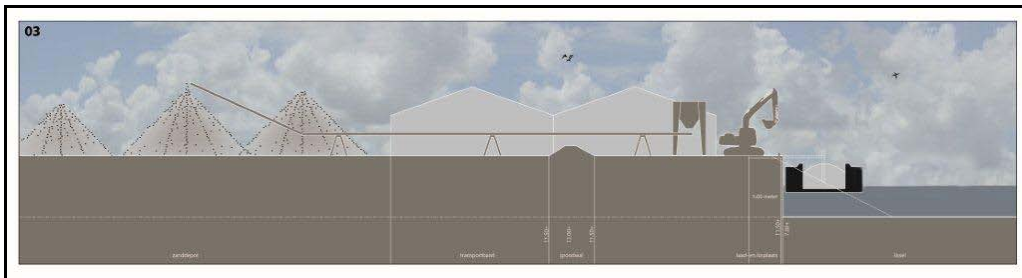
Om het materiaal van de opslagplaats bij manege naar de plas te brengen worden twee bestaande doorgangen in het tussenliggende bos gebruikt. Er hoeven geen nieuwe doorgangen te worden gecreëerd.

Figuur 1.2 Bovenaanzicht van het eindresultaat van de ingreep. Streep-punt-lijn = oorspronkelijke oever, geel = zandwallen. De aanleg van de geul in het noordoosten (rechtsboven in de figuur) is geen onderdeel van de ingreep die in dit rapport wordt getoetst.

Figuur 1.3 Dwarsprofiel 01 (zie figuur 1.2).

Figuur 1.4 Dwarsprofiel 03 (zie figuur 1.2).

Voor het lossen wordt langs de oever van de IJssel over een lengte van ca. 180 m een damwand aangebracht. De damwand komt op 5 m van de huidige betonnen kering. De zone tussen de damwand en de betonkering wordt verhard zodat er een kraan voor het laden en lossen van schepen kan worden geplaatst. Het lossen van de door schepen aangevoerde specie geschiedt van 06.00 tot 22.00 uur. Het gemiddelde aantal schepen dat wordt gelost bedraagt 1,5 per dag. Overwegend het grootste deel (ca 65 %) wordt gelost d.m.v. een hydraulisch kraan (diesel / elektrisch) in een trechter die via een transportband de specie op een zwenkbare transportband stort om daardoor een gelijkmatige op te bouwen depot te vormen, alwaar de mogelijkheid bestaat de specie aan een visuele controle te onderwerpen (BBK). De overige 35% die wordt aangevoerd, kan rechtstreeks zonder inspectie worden verwerkt.

Gekeurde partijen (BBK) worden gelost d.m.v. een hydraulische kraan (diesel / elektrisch) direct op de vrachtwagen en direct in de herinrichtingslocatie getransporteerd. De specie van het tussendepot kan na keuring d.m.v. een load and carry wiellader in de herinrichtingslocatie worden getransporteerd. Het aanvoeren van de specie t.b.v het herinrichten van de zuidoever d.m.v.vrachtwagens/dumper en/of wiellader geschiedt van 06.00 tot 18.00 uur. Het profileren van de aangevoerde specie d.m.v. diverse grondverzetmachines (bulldozer / hydr. dieplepel) geschiedt van 06.00 tot 18.00 uur. De aangevoerde hoeveelheden liggen op jaarbasis tussen de 150.000 en 400.000 m³.

De totale hoeveelheid verkeersbewegingen van vrachtwagen en dumper, als gevolg van lossing vanaf het schip naar de oever, zal tussen ca. 3.750 en 10.000 stuks per jaar zijn, oftewel 45 per dag (10.000 : 220 dagen). De hoeveelheid korte verkeersbewegingen tussen het depot en de oever ligt tussen de ca. 2.450 en 6.500 stuks (dumper) per jaar, indien 65 % via het tussendepot wordt gelost. De overige

35% kan rechtstreeks vanuit het schip met een dumper naar de oever worden getransporteerd. In totaal zullen er voor het intern transport van specie tussen de kade en de te realiseren oever aldus maximaal 10.000 bewegingen per jaar zijn.

Wellicht zal een klein deel van de specie niet per schip maar per as worden aangevoerd. Daarbij betreft het reeds gekeurde partijen die rechtstreeks voor de oeverafwerking worden gelost. Verkeersbewegingen als gevolg van de externe aanvoer per as vervangen aldus een even groot aantal interne bewegingen. De maximum te verwerken hoeveelheid specie zal immers 400.000 m³ per jaar blijven.

Het aanbrengen van materiaal neemt enkele jaren in beslag. De snelheid is afhankelijk van de doorlooptijd van diverse grote rivierverruimingsprojecten. Er wordt uitgegaan van een doorlooptijd van 10 jaar of zo lang het project Havikerpoort loopt. Dit verondiepingproject maakt onderdeel uit van het plan Havikerpoort.

1.4 Mogelijke effecten

De uitvoering van de verondieping gebeurt volgens de gedragscode 'Zorgvuldig winnen en bergen'. Desalniettemin kunnen de activiteiten en de ingreep negatieve effecten op beschermde flora en fauna hebben. Hieronder volgt een beschrijving van de effecten die in het plangebied mogelijk zijn. In de volgende hoofdstukken wordt nagegaan in hoeverre de aanwezige plant- en diersoorten hierdoor daadwerkelijk worden beïnvloed.

- 1) Verlies van areaal / leefgebied.
- 2) Verstoring door beweging, licht en geluid gedurende de werkzaamheden.
- 3) Verstoring door beweging, licht en geluid in de gebruiksfase.
- 4) Verdwijnen samenhang / toename versnippering.
- 5) Effecten van emissies.
- 6) Effecten van veranderingen in grondwaterhuishouding.

Ad 1. Verlies van areaal / leefgebied

Een oppervlak van ca. 5,5 ha open water wordt omgezet naar moeras en rietvelden. Voor dieren en planten van het open water verdwijnt hiermee 5,5 ha van hun leefgebied. Het leefgebied van de planten en dieren die op de huidige oever leven wordt alleen aangetast op de plekken waar de stortkoker aan land komt. Hier staat tegenover dat er nieuw leefgebied (moeras en rietvelden) voor terugkomt. Ook ontstaan er nieuwe oevers. In feite komt er twee keer zo veel oever bij, namelijk aan weerszijde van de richel met riet. De helling aan de noordzijde van deze richel wordt bovendien flauwer, dan de huidige oever, waardoor er meer ruimte is voor soorten van ondiepe oevers.

Langs de IJsseloever van de manege van Beleggingsmij Bingerden B.V. wordt over een lengte van ca. 180 m een damwand geplaatst. Hiervoor worden de stenen die hier nu liggen verwijderd. De stenen kunnen voor bepaalde vissoorten leefgebied vormen. Het gaat om een oppervlak van ca. 1.800 m².

In de analyse wordt uitgezocht welke soorten leefgebied verliezen en welke extra leefgebied krijgen.

Ad 2. Verstoring tijdens uitvoeren van de ingreep

Het aanbrengen van de nieuwe grond en waterbodems neemt enkele jaren in beslag. De werkzaamheden hebben in principe een continu karakter en gaan het hele jaar door. Alleen als onvoldoende materiaal wordt aangeleverd ligt het werk tijdelijk stil. Tijdens de werkzaamheden treedt verstoring door geluid en beweging van mensen en machines op. Lichtverstoring kan 's winters optreden; de werkzaamheden vinden namelijk plaats tussen 07:00 en 19:00 uur.

Om een indruk van de mate van verstoring te krijgen is een vergelijking gemaakt met de werkzaamheden die dagelijks op het terrein van Valewaard BV/IJsselbeton CV, Havikerwaard 8A, plaatsvinden. Dit terrein vormt de westoever van de zandwinplas.

Tabel 1.1 Overzicht activiteiten per locatie naar aard en omvang.

Valewaard zand en gr. IJsselbeton		Havikerwaard 8A		aard activiteit	Herinrichting natuuroever		
6.00 - 23.00 uur	6.00 - 23.00 uur		totaal		totaal	Loskade	oeveraanleg
				bedrijfstijd		6.00 - 22.00 uur	6.00 - 18.00 uur
8		8		aanvoer schepen per dag	1,5	1,5	
3		3		afvoer schepen per dag	0	0	
11		11		totaal schepen per dag	0	0	
6.00 - 23.00 uur				landinstallatie		6.00 - 22.00 uur	
1		1		griepkraan	2	2	
	1	1		shovel/hettruck/bulldozer	1		1
2		2		wiellaadschoppen	1		1
180	75	255		transport intern per dag	45		45
175	130	205		transport extern per dag	0		0
		35		personeelsauto's per dag	2		
	4 wkn/jaar, 8 uur/dag	1		puinbreker	0		

Een belangrijk verschil tussen beide locaties is dat de bedrijvigheid ten behoeve van de oeveraanleg een aanzienlijk kleiner dagdeel beslaat dan de overige activiteiten. Dit is voor de effecten in en direct rond de plas relatief gunstig. Het verschil in aantallen schepen is aanzienlijk, maar zal qua effect op de natuurwaarden marginaal zijn, aangezien beide losplaatsen aan de IJssel liggen, wat geen effect heeft op de oeverzijde aan de plas.

Voor wat betreft de effecten nabij de oevers van de plas en op de plas kan worden geconstateerd dat op de locatie Havikerwaard 8A zowel het aantal permanent in gebruik zijnde machines en voertuigen als het aantal overige voertuigbewegingen aanzienlijk groter is (factor 5 verschil). Aldus is het mogelijke effect op de plas als gevolg van Havikerwaard 8A groter dan het effect van de aanleg natuuroever. Daar komt bij dat de installatie voor de realisatie van de natuuroever aanzienlijk kleiner is dan de zandinstallatie op Havikerwaard 8A. De effecten als gevolg van de oeveraanleg zullen zeer lokaal zijn, aangezien de oever gefaseerd wordt aangelegd en er continu slechts op één plek (die langzaam opschuift) aanvulling met specie plaatsvindt, terwijl het effect vanuit Havikerwaard 8A meer diffuus is.

Ad 3. Verstoring door beweging, licht en geluid in de gebruiksfase.

Na de aanleg stopt de bedrijvigheid in het plangebied. Er treedt dan geen verstoring meer op en dit aspect wordt in dit rapport dan ook niet behandeld.

Ad 4. Samenhang / versnippering

Het plangebied ligt in de Havikerwaard. De Havikerwaard is een van de locaties waar een 'Groene ecologische Poort' tussen de Veluwe en de IJssel wordt ontwikkeld. In hoofdstuk 4 wordt dit uitgebreid behandeld.

Ad 5. Emissies

De aangebrachte grond valt in de categorieën schoon, wonen en industrie, de aangebrachte waterbodems in de klassen A en B. Beide bevatten geen stoffen die schadelijk zijn voor het zoetwatermilieu. Nadat alle grond is aangebracht wordt deze afgedekt met een leeflaag van klasse A. Emissies van schadelijke stoffen zijn niet aan de orde en worden daarom verder niet behandeld.

Door het materiaal met een stortkoker aan te brengen die bijna tot aan de bodem reikt blijft eventuele vertroebeling beperkt tot de dicht bij de bodem gelegen waterlaag. De stofdeeltjes zullen zich niet ver verspreiden en relatief snel op de bodem tot rust komen. Door op deze voorzichtige manier te werken worden negatieve effecten van vertroebeling voorkomen. Daarom wordt bij de effectanalyse op vertroebeling niet ingegaan.

Ad 6. Grondwater

Het is niet waarschijnlijk dat de nieuwe grond en waterbodems invloed heeft op de grondwaterstromen. Het gaat om een kleine volume nieuwe grond die bovendien grotendeels is omringd door oppervlaktewater en een smalle langtong. Effecten met betrekking tot de grondwaterhuishouding worden daarom op voorhand uitgesloten en niet behandeld.

Ten aanzien van de volgende parameters worden op voorhand geen relevante effecten op beschermde soorten verwacht:

- Effecten van veranderingen in recreatief gebruik
- Effecten van trillingen
- Effecten van veranderingen in verkeersintensiteit

Deze parameters zijn in deze studie verder buiten beschouwing gelaten.

1.5 Bronnenonderzoek

Het plangebied ligt in de kilometerhokken x:203 / y:445 en x:204 / y:445. Een eerste indruk van mogelijk aanwezige beschermde soorten geeft het Natuurloket (www.natuurloket.nl). Hieruit blijkt dat alleen van de zoogdieren, reptielen en amfibieën in de afgelopen 10 jaar soorten van de tabellen 2 en 3 van de Flora- en faunawet zijn aangetroffen. Daarbij moet worden aangetekend dat de twee kilometerhokken op deze soortgroepen slecht (zoogdieren en amfibieën) tot matig (reptielen) zijn onderzocht.

Het gaat om de volgende aantallen soorten.

Km-hok	zoogdieren	reptielen	amfibieën
203-445	1	1	2
204-445	2	1	2

Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van in de regio voorkomende beschermde soorten is gebruik gemaakt van openbaar toegankelijke en betrouwbare bronnen, waaronder verspreidingsatlassen, recente artikelen en internetsites (zie literatuurlijst).

Figuur 2.1 Het plangebied: de zuidelijke oever van de zandwinplas.

2 Effecten op flora en fauna

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de mogelijke effecten van de ingreep op de soorten van de Flora- en faunawet beschreven. Het verondiepen van de plas kan worden omschreven als een ingreep in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Daarom geldt voor de soorten van tabel 1 van de Flora- en faunawet een vrijstelling (zie Bijlage 1). Effecten op deze soorten worden daarom niet behandeld.

Als voor soorten van tabellen 2 en 3 van de Flora- en faunawet negatieve effecten worden verwacht dan wordt in dit rapport aangegeven op welke wijze die effecten kunnen worden voorkomen of geminimaliseerd middels mitigatie. Voor soorten van tabel 2 kan daarbij van een door de minister van EL&I goedgekeurde gedragscode gebruik worden gemaakt. Dat is hier echter niet het geval en daarom worden mitigerende maatregelen, indien noodzakelijk, expliciet benoemd (in § 5.4).

De tabellen in dit hoofdstuk geven aan of, ondanks het voorkomen of mitigeren van negatieve effecten, een ontheffing inzake de Flora- en faunawet nodig is. Een ontheffing kan soms nodig zijn om een mitigerende maatregel uit te kunnen voeren, zoals bijvoorbeeld het verplaatsen van planten en dieren.

2.1 Flora

Huidige functie plangebied

De waterplas bestaat uit open water met zeer steile taluds en is grotendeels vrij van waterplanten. Op enkele plekken groeit doorgroeid fonteinkruid. De zuidelijke oever is voor het grootste deel zandig en spaarzaam begroeid, met algemene pionier plantensoorten (figuur 2.1). Lokaal is de oever erg flauw en hebben zich zandstrandjes gevormd. Hogerop de oever komt op sommige plekken de ondergrond van grof grind te voorschijn; eveneens spaarzaam begroeid en soms geheel kaal. Het grind bevindt zich meestal boven de waterspiegel, maar kan bij hoog water ook onder water komen; de variatie in het waterpeil bedraagt ca. 4 m. Hogerop de oever groeien bomen (wilg en populier) en struweel, met uitzondering van een klein stukje in het westen (ca. 100 m) waar verspreid staande struiken de oever scheiden van een aangrenzend grasland. Voor strikt beschermde plantensoorten, die kenmerkend zijn voor het rivierengebied, ontbreken geschikte groeiplaatsen.

De IJsseloever van de manege waar een aanlegsteiger komt is stenig en kaal. Het terrein van de manege, waar de grond tijdelijk wordt opgeslagen, is geasfalteerd. Beschermde planten komen hier niet voor.

Voor effecten op grond van de Habitatrichtlijn beschermde natuurlijke habitats wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

Effecten en verbodsbepalingen

Binnen het plangebied bevinden zich geen geschikte groeiplaatsen van (strikt) beschermde soorten vaatplanten. Van een overtreding van verbodsbepalingen is derhalve geen sprake en een ontheffingsaanvraag is niet nodig.

2.2 Vissen

Huidige functie plangebied

Gezien de ligging van het plangebied aan de IJssel kan een groot aantal soorten worden opgesomd die uit de directe omgeving bekend zijn. Een groot deel van deze soorten komt tijdens hoogwater in de uiterwaarden terecht waar ze worden aangetroffen in plassen en sloten (Emond *et al.*, 2010). Ter hoogte van het plangebied zijn waarnemingen van de strikt beschermde soorten bittervoorn, kleine modderkruiper en rivierdonderpad bekend (Van Kessel *et al.*, 2009). Van de grote modderkruiper zijn uit de aanliggende IJsseluiterwaarden geen waarnemingen bekend. Andere strikt beschermde soorten die bekend zijn uit de IJsseluiterwaarden (in dit geval IJsselsprong) zijn Europese meerval, bermpje en witvingrondel (Emond *et al.*, 2010). Van de zandwinplas in de Havikerwaard zijn geen verspreidingsgegevens van vissen bekend.

Tijdens het veldbezoek in 2010 zijn de oevers van de zandwinplas in de Havikerwaard met behulp van een schepnet bemonsterd. Hierbij zijn geen vissen gevangen. Gezien de stenige oevers is deze methode overigens ook niet toereikend om een soort als de rivierdonderpad aan te treffen. Deze soort schuilt onder stenen. Andere vangtechnieken, waaronder elektrisch vissen (DEKA), kunnen effectiever zijn; hoewel ook die ten aanzien van de rivierdonderpad geen succes garanderen. Desondanks kan wel een uitspraak worden gedaan over de geschiktheid van de zuidelijke oeverzone voor de hierboven genoemde soorten. De spaarzame aanwezigheid van oever- en watervegetatie sluiten het voorkomen van kleine modderkruiper, bittervoorn en bermpje uit. De mogelijkheid bestaat dat deze drie soorten wel langs de noord- en noordoostoever van de plas voorkomen, omdat zich daar rietvegetaties bevinden. Het voorkomen van de rivierdonderpad langs de zuidelijke oevers van de plas is eveneens uitgesloten, omdat de bodem zandig is. Deze soort prefereert een stenige oever. Op enkele plaatsen is de zuidelijke oever van de plas stenig (grof grind), maar dit deel van de oever ligt merendeels van de tijd boven water en is daardoor voor rivierdonderpadden niet beschikbaar. Daar komt nog bij dat rivierdonderpadden erg honkvast zijn en tijdelijk beschikbare gebieden niet bezetten.

De oever van de IJssel waar de damwand komt vormt voor de rivierdonderpad wel geschikt leefgebied. Deze oever bestaat uit grote stenen en biedt ideale schuil- en paaimogelijkheden voor rivierdonderpadden.

Effecten en verbodsbepalingen

De zandwinplas is mogelijk geschikt leefgebied voor bittervoorn, kleine modderkruiper, bermpje en rivierdonderpad. De zuidelijke oever vormt echter voor geen van deze

soorten geschikt leefgebied. De oever van de IJssel daarentegen vormt geschikt leefgebied voor de rivierdonderpad.

Rivierdonderpadden zijn erg honkvast; de bewegingsruimte van de afzonderlijke individuen is beperkt tot enkele meters. Het dier verplaatst zich maximaal ongeveer 15-20 m en zwemt zelden in open water of boven een kale ondergrond. Het dispersievermogen over langere afstanden is gering. De soort houdt zich bij voorkeur op in holtes in stenige oevers, waar ze in het voorjaar (maart-juni) ook hun eieren leggen. Door de aanleg van de damwand verdwijnt een stukje van dit leefgebied. In verhouding tot wat langs dit deel van de IJssel beschikbaar is, is het verlies aan leefgebied (1.800 m²) zo gering dat de gunstige staat van instandhouding van deze soort hierdoor niet wordt aangetast. In de directe omgeving is voldoende leefgebied aanwezig. Bovendien is de dichtheid aan rivierdonderpadden laag (Van Kessel *et al.*, 2009), zodat in dit leefgebied ook plaats is voor nieuwe individuen.

Tijdens de aanleg van de damwand kunnen eventueel aanwezige dieren verwond raken of worden gedood. Dit kan gebeuren tijdens het verwijderen van de stenen en als gevolg van het heien van de damwand (de geluidstrillingen kunnen lichamelijke schade aan de vissen toebrengen). Het eerste is te voorkomen door de stenen voorzichtig te verwijderen, waardoor aanwezige dieren de gelegenheid hebben te vluchten. Aanleg van de damwand in najaar of winter voorkomt bovendien dat eieren worden vernietigd. Door de dieren de gelegenheid te geven te vluchten staan ze ook niet meer bloot aan de geluidstrillingen van het heien. Nog beter is als de damwand wordt ingetrild, in plaats van geheid. De geluidstrillingen zijn dan een stuk minder. Als de aanleg van de damwand op deze wijze wordt uitgevoerd is een ontheffing inzake de Flora- en faunawet niet nodig.

Tabel 2.1 Te verwachten effecten op beschermde soorten vissen, rekening houdend met de mitigerende maatregelen van § 5.4.

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
Bittervoorn	Niet langs zuid-oever van de plas en IJsseloever	Geen	Geen
Kleine modderkruiper	Niet langs zuid-oever van de plas en IJsseloever	Geen	Geen
Bermpje	Niet langs zuid-oever van de plas en IJsseloever	Geen	Geen
Rivierdonderpad	Niet langs zuid-oever van de plas, wel langs de IJssel	Verlies stukje leefgebied langs IJssel	Artikel 11

2.3 Amfibieën

Huidige functie plangebied

Uit de omgeving van het plangebied zijn de strikt beschermde soorten kamsalamander, poelkikker en rugstreeppad bekend (Spitzen – van der Sluijs *et al.*, 2007, www.ravon.nl). Alle drie de soorten zijn kenmerkend voor het rivierengebied; de rugstreeppad met name van pioniersituaties.

Kamsalamander en poelkikker prefereren de laag dynamische delen waar de rivier nog nauwelijks invloed op heeft zoals poelen, kolken, kleiputten en sloten, welke bij voorkeur door kwel worden gevoed. De wateren zijn bij voorkeur visvrij en met voldoende oever- en waterplanten. Binnen het plangebied komen deze type wateren niet voor. De zandwinplas is te diep, bevat vis en kenmerkt zich niet door een goed ontwikkelde vegetatie. De betreffende waarnemingen uit het Natuurloket zijn dan ook hoogstwaarschijnlijk afkomstig van de wateren ten zuiden van de IJssel (onder Giesbeek).

Tijdens de veldbezoeken op 30 maart 2010 en 15 juli 2011 zijn geen van bovengenoemde soorten aangetroffen. Ook relatief algemene soorten, die weinig eisen stellen aan hun leefomgeving, zoals gewone pad en bruine kikker zijn niet aangetroffen, noch zijn eisnoeren en -klompen gevonden.

In voorjaar 2010 zijn langs de noordoever van de zandwinplas rugstreeppadden gehoord (www.waarneming.nl). Ook in het natuurreservaat Valewaard zijn rugstreeppadden gehoord (www.waarneming.nl). Het is echter onwaarschijnlijk dat langs de zuidelijke oever van de zandwinplas en op de IJsseloever bij de manege voortplanting van rugstreeppadden plaatsvindt. Geschikt voortplantingswater, zoals ondiepe wateren (ondergelopen weilanden, voormalige kleiputten) met kale, zon beschenen oevers, ontbreekt hier namelijk.

Effecten en verbodsbepalingen

Geen van de strikt beschermde amfibiesoorten is in het plangebied aangetroffen en ze worden hier ook niet verwacht. Er worden geen verbodsbepalingen overtreden en het aanvragen van een ontheffing is daardoor niet aan de orde.

2.4 Reptielen

Huidige functie plangebied

Uit de directe omgeving van het plangebied is het voorkomen van de ringslang bekend (Spitzen – van der Sluijs *et al.*, 2007; www.ravon.nl). Uiterwaarden vormen geschikt leefgebied (voortplanting en jacht) voor de ringslang. De verspreiding in de IJsseluiterwaarden is echter verre van compleet. Ter hoogte van het plangebied zijn de waarnemingen afkomstig van Landgoed Bingerden, aan de zuidzijde van de IJssel (Spitzen – van der Sluijs *et al.*, 2007). Het plangebied zelf vormt geen geschikt leefgebied, omdat hoge dichtheden amfibieën (stapelvoedsel van de ringslang) ontbreken. Tijdens het veldbezoek zijn ook geen (potentiële) broedplaatsen gevonden.

Effecten en verbodsbepalingen

Het plangebied heeft geen functionele betekenis voor reptielen, zoals de ringslang. Met de beoogde ingreep worden geen verbodsbepalingen overtreden en het aanvragen van een ontheffing is dan ook niet aan de orde.

2.5 Grondgebonden zoogdieren

Huidige functie plangebied

Uit de directe omgeving van het plangebied zijn de strikt beschermde otter, das en bever bekend. Van de otter worden sinds 2008 sporen gevonden rondom Doesburg (werkgroep Gelderse Poort). De dieren zijn afkomstig van het uitzettingsproject uit Overijssel in 2002 en zwermen langzaam uit naar andere geschikte leefgebieden. De otter is gebaat bij gebieden met zoveel mogelijk oeverlengte met voldoende vegetatie als dekking, waar hij 's nachts op vis en amfibieën jaagt. Gezien het voorkomen bij Doesburg (hemelsbreed nog geen vijf kilometer) kan incidentele aanwezigheid van de otter in de Havikerwaard tijdens zijn voedseltochten niet worden uitgesloten. Vaste verblijfplaatsen zijn op de zuidoever van de zandwinplas niet gevonden en worden ook niet verwacht.

Waarnemingen van dassen zijn bekend van de terreinen ten noorden en noordoosten van de zandwinplas. Op de strook land tussen de zandwinplas en de IJssel in het zuiden zijn geen dassen of hun sporen waargenomen. Het gebruik van de zuidelijke oever van de zandwinplas door dassen wordt uitgesloten.

Een soort die zeker rondom het plangebied voorkomt is de bever. Tijdens het veldbezoek in juli 2011 zijn op de zuidelijke oever van de zandwinplas oude vraatsporen gevonden (figuur 2.2). In 2010 zijn op de andere oevers ook sporen gevonden en op de oostoever van de plas zeer recente. Navraag bij de Beverwerkgroep van de Zoogdiervereniging wijst uit dat zich aan de noordoostzijde van de plas een burcht (vaste verblijfplaats) bevindt. De zuidelijke oever is deels verhard en hierdoor ongeschikt om in te graven. Uit de vraatsporen blijkt dat op deze zuidoever incidenteel wordt gevoerageerd.

Effecten en verbodsbepalingen

Van de strikt beschermde soorten komt de bever rondom het plangebied voor en kan de otter incidenteel worden aangetroffen. Geen van beide hebben in het plangebied vaste verblijfplaatsen en de sporen van de bever wijzen op zeer incidenteel gebruik van het plangebied. Door de aanleg van de riet- en moeraszone wordt het plangebied voor beide soorten tijdelijk onbeschikbaar. In de directe omgeving is echter in ruime mate alternatief foerageergebied aanwezig. Na oplevering is het plangebied weer beschikbaar en is het bovendien aantrekkelijker geworden om er te foerageren en eventueel te schuilen. Een overtreding van verbodsbepalingen is niet aan de orde en een ontheffingsaanvraag wordt niet nodig geacht.

Figuur 2.2 Oude vraatsporen van bever (juli 2011).

Op de zuidelijke oever leven konijnen en waarschijnlijk ook diverse (spits)muisensoorten; geen waterspitsmuis. Dit zijn soorten van tabel 1 van de Flora- en faunawet, waarvoor een vrijstelling geldt. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden moet echter wel de Zorgplicht in de gaten worden gehouden, wat betekent dat versterking van dieren en schade aan verblijfplaatsen zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Tabel 2.2 Te verwachten effecten op strikt beschermde soorten zoogdieren.

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
Bever	Zeker	Geen	Geen
Otter	Mogelijk	Geen	Geen
Das	Nee	Geen	Geen

2.6 Vleermuizen

Huidige functie plangebied

In het verleden (voor 1993) zijn diverse soorten vleermuizen in de nabijheid van het plangebied waargenomen (Zoogdieratlas.nl). Het is zeer waarschijnlijk dat vleermuizen hier nog steeds voorkomen en ook het plangebied bezoeken. De combinatie water en dekkingbiedende vegetatie (struiken, bomen) vormt een aantrekkelijk jachtgebied voor vleermuizen. Het gaat om watervleermuis, gewone en

ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger; allen soorten van tabel 3. Volgens Haarsma (2008) zou ook de meervleermuis boven de IJssel en de uiterwaarden jagend kunnen voorkomen. De dichtstbijzijnde recente waarnemingen van deze soort komen uit de omgeving van Hoog-Keppel en Brummen.

Vleermuizen foerageren 's nachts boven het wateroppervlak en langs de bomen en struiken. De watervleermuis en de meervleermuis pakken ook prooien van het wateroppervlak. De meeste soorten mijden tijdens de jacht licht, maar niet alle soorten zijn er even gevoelig voor. Laatvliegers proberen bijvoorbeeld insecten die op het licht van straatlantaarns afkomen te vangen, terwijl watervleermuizen altijd enkele meters van licht verwijderd blijven.

Vleermuizen hebben hun verblijfplaatsen in huizen en in holle bomen. Het merendeel van de bomen op de zuidelijke oever van de zandwinplas hebben geen holtes waar vleermuizen in kunnen huizen, maar er staan een paar oude populieren en wilgen waarvoor dit mogelijk wel geldt.

Effecten en verbodsbepalingen

Het plangebied, zowel de plas als de oever, vormt geschikt foerageergebied voor vleermuizen. Door de aanleg van een rietveld en een moeraszone verdwijnt voor de meervleermuis een stukje van diens jachtgebied. De andere soorten verliezen geen leefgebied. De bestaande oevervegetatie wordt niet aangetast. Na oplevering is zelfs extra foerageergebied beschikbaar; in en boven het moeras en het rietveld zullen meer insecten leven, dan nu boven het open water het geval is.

Het verlies van het jachtgebied van de meervleermuis is in verhouding tot wat op en langs de IJssel beschikbaar is, verwaarloosbaar. Daar komt bij dat de dichtheid aan jagende meervleermuizen laag is, want tot heden zijn ze nog niet in het plangebied of de directe omgeving waargenomen. Het is daarom niet waarschijnlijk dat het verlies aan potentieel jachtgebied onder meervleermuizen tot concurrentie om beschikbaar jachtgebied zal leiden. Aantasting van de gunstige staat van in standhouding van deze soort is daarom niet aan de orde.

De aanwezigheid van vaste rust- en verblijfplaatsen in de oude populieren en wilgen kan niet volledig worden uitgesloten. Aangeraden wordt om, bij het creëren van een doorgang om de grond van de manege naar de plas te brengen, de oude populieren en wilgen te sparen.

Enkele vleermuissoorten mijden licht op hun vliegroutes (gewone en ruige dwergvleermuis, watervleermuis en laatvlieger) en/of op hun jachtplek (watervleermuis). Het gebruik van licht tijdens de uitvoering van de werkzaamheden zal alleen 's winters voorkomen als de nachten langer zijn. De vleermuizen zijn dan echter in winterslaap en hebben hier geen last van.

Aantasting van vliegroutes is niet aan de orde.

Tabel 2.3 Te verwachten effecten op beschermde soorten vleermuizen.

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
Gewone dwergvleermuis	Mogelijk	Geen	Geen
Ruige dwergvleermuis	Mogelijk	Geen	Geen
Rosse vleermuis	Mogelijk	Geen	Geen
Laatvlieger	Mogelijk	Geen	Geen
Meervleermuis	Mogelijk	Verlies stukje jachtgebied	Artikel 11
Watervleermuis	Mogelijk	Geen	Geen

2.7 Vogels (met jaarrond beschermde nestplaats)

Huidige functie plangebied

Alle vogelsoorten zijn beschermd als ze aan het broeden zijn, maar van een aantal soorten zijn de nesten ook buiten het broedseizoen beschermd. Het gaat om de nesten van roofvogels, uilen, huismus, gierzwaluw, ooievaar, roek en grote gele kwikstaart. In het plangebied zijn tijdens het veldbezoek in juli 2011 en maart 2010 diverse vogelsoorten aangetroffen die hier tot broeden kunnen komen. Van de soorten waarvan de nestplaats jaarrond is beschermd (categorie 1-4) is in het plangebied alleen de buizerd waargenomen. In de omgeving zijn recent ook broedgevallen van bosuil, ransuil, havik, sperwer en boomvalk vastgesteld (data Natuurloket).

Effecten en verbodsbepalingen

De bomen op de zuidelijke oever van de plas bieden mogelijkheden voor roofvogels voor het bouwen van nesten. Eén roofvogelsoort, de buizerd, is hier ook waargenomen. Nesten van deze soort zijn echter niet gevonden. Aangeraden wordt om, bij het creëren van een doorgang om de grond van de manege naar de plas te brengen, bomen te sparen. Als dit niet mogelijk is, deze voorafgaand aan het kappen op de aanwezigheid van roofvogelnesten te controleren.

Voor de overige soorten geldt dat hun nestplaats is beschermd gedurende het broedseizoen. Zo dient bijvoorbeeld het verwijderen van de begroeiing op de zuidelijke oever buiten het broedseizoen plaats te vinden aangezien hier nesten van diverse vogelsoorten zijn aangetroffen. De komende jaren zullen deze soorten hier wederom tot broeden komen.

Effecten op soorten van het Vogelrichtlijngebied 'Uiterwaarden IJssel' worden in hoofdstuk 3 besproken.

Tabel 2.4 Te verwachten effecten op beschermde soorten broedvogels.

Soort	Voorkomen	Effecten	Overtreding verbodsbepalingen
Jaarrond beschermde broedvogels	Mogelijk (buizerd)	Mogelijk vernietiging nestplaats	Artikel 11
Overige broedvogels	Zeker	Vernietiging nestplaats	Artikel 11

2.8 Beschermde soorten ongewervelden

Huidige functie plangebied

Kenmerkend voor het riviereengebied is de strikt beschermde rivierrombout. De soort komt voor in de grote rivieren en gebruikt zandstrandjes om 'uit te sluipen' (= eindstadium van de metamorfose van larve naar volwassen dier). Gejaagd wordt boven ruigtevegetaties. Het plangebied (inclusief de IJsseloever van de manege) voldoet hier niet aan, waardoor enige betekenis van het plangebied voor deze soort kan worden uitgesloten.

Op basis van verspreidingsgegevens en terreinkenmerken kunnen andere beschermde soorten ongewervelden worden uitgesloten.

Effecten en verbodsbepalingen

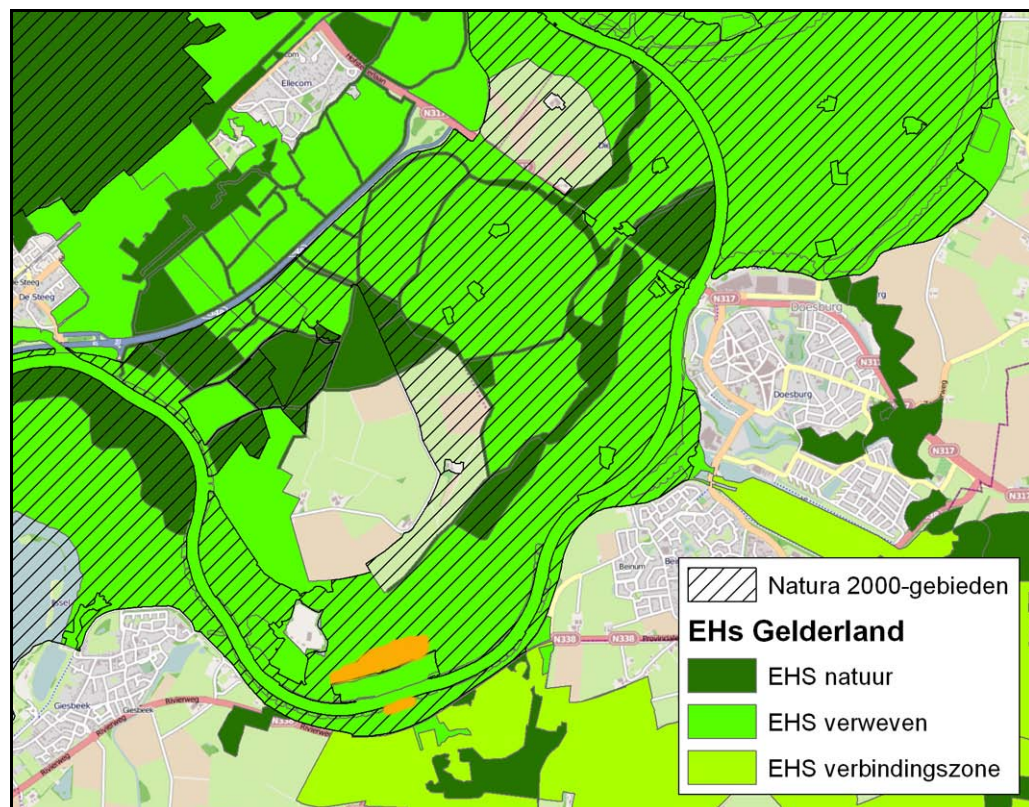
Het plangebied heeft geen betekenis voor beschermde soorten ongewervelden. Met de beoogde ingrepen worden geen verbodsbepalingen overtreden, noch is een ontheffingsaanvraag aan de orde.

3 Effecten Natura 2000

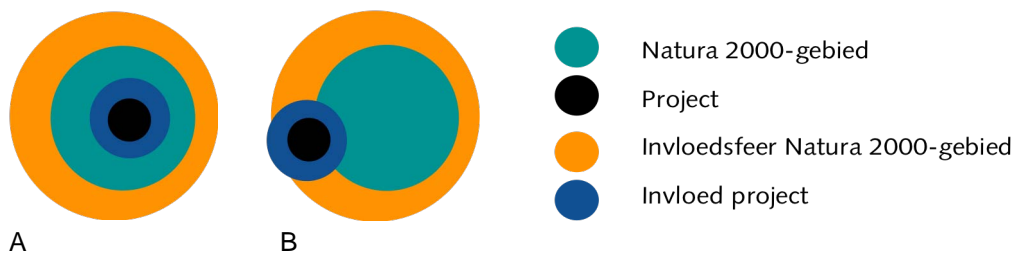
3.1 Invloedsfeer van het project

Het plangebied ligt deels in het Natura 2000-gebied IJsseluiterwaarden (figuur 3.1). Dit deel van het Natura 2000-gebied is aangewezen als Vogelrichtlijngebied voor vijf soorten broedvogels en 21 soorten niet-broedvogel. Daarnaast zijn enkele habitattypen en Habitatrichtlijnsoorten als 'complementair' aangewezen.

Voor wat betreft de invloedsfeer van het project is figuur 3.2 van toepassing. Zoals in figuur 3.1 te zien is ligt de zuidoever van de zandwinplas binnen het Natura 2000-gebied. Hierop is figuur 3.2A van toepassing. De IJsseloever van de manege, waar de damwand voor het aanmeren van schepen komt, ligt buiten het Natura 2000-gebied. De activiteiten die hier plaatsvinden kunnen wel invloed hebben op de instandhoudingsdoelen in het Natura 2000-gebied. Op deze locaties is figuur 3.2B van toepassing.

Figuur 3.1 Ligging van het plangebied (oranje) ten opzichte van het Natura 2000-gebied en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Figuur 3.2 Mogelijke invloedsfeer van een project ten opzichte van een Natura-2000 gebied (aangepast naar Checklist gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998, LNV, 2007).

3.2 Vogelrichtlijnsoorten

3.2.1 Broedvogels

Voorkomen

Het Natura 2000-gebied IJsseluitewaarden is aangewezen voor de volgende broedvogelsoorten: aalscholver, porseleinhoen, kwartelkoning, zwarte stern, ijsvogel. Zie bijlage 2 voor de instandhoudingsdoelen.

In het atlasblok (5x5 km) waarin het plangebied ligt zijn in de periode 2005-2008 de volgende soorten broedend aangetroffen (Lensink *et al.*, 2008; SOVON, 2010): aalscholver (>100 broedpaar), kwartelkoning (4-10 paar), ijsvogel (1-3 paar).

Betekenis van het plangebied voor broedvogels

Aalscholver

Het aantal broedparen in het N2000-gebied IJsseluitewaarden is sinds het begin van de tellingen in 1990 sterk gestegen, maar schommelt sinds 2005 tussen de 210 en 294 per jaar; 210 tijdens laatste telling in 2008 (www.sovon.nl). Het instandhoudingsdoel is 280 paar. De Havikerwaard herbergt de grootste kolonie (110 exemplaren in 2001) binnen het Natura 2000-gebied. Die kolonie bevindt zich niet binnen het plangebied. Aalscholvers maken wel gebruik van de zandwinplas om te rusten. Dit doen ze in het noordwestelijke, ondiepe deel van de zandwinplas. Het aantal waargenomen dieren varieert in het broedseizoen tussen de 1 en 15. Mogelijk dat een enkeling ook in het centrale diepe deel van de plas foerageert, maar hier zijn geen waarnemingen van ([data SOVON en Waarneming.nl](http://data.sovon.nl)).

Porseleinhoen

Het leefgebied van het porseleinhoen omvat natte uiterwaarden, randen van riet-, zegge- en lismoerassen en ondergelopen graslanden. Belangrijk is de aanwezigheid van water met een diepte van minder dan 15 centimeter. Binnen het plangebied komt dit biotooptype niet voor. Het plangebied vormt derhalve ook geen potentieel leefgebied voor deze soort.

Kwartelkoning

De rijk gestructureerde hooilanden en ruigten in de rivieruiterwaarden vormen het belangrijkste broedgebied van de kwartelkoning in Nederland. Dit biotooptype komt voor in het terrein van Natuurmonumenten dat ten oosten aan de Valeplas grenst. Hier is de soort in de periode 1998-2001 broedend vastgesteld met 1 tot 3 broedparen (Schoppers, 2001). De soort ontbreekt in het plangebied.

Zwarte stern

Zwarte sterns zijn vogels van ondiepe, zoete tot brakke moerassen en wateren. Gebreed wordt in zompige weilanden en verlandingszones, bij voorkeur in velden van krabbescheer en op eilandjes van plantenresten. Dit habitattype komt in de zandwinplas. Het is daardoor zeer onwaarschijnlijk dat zwarte sterns binnen het plangebied gaan broeden. De ingreep vindt niet plaats in bestaand of potentieel broedgebied van zwarte sterns en heeft derhalve ook geen effect op de instandhoudingsdoelstelling voor deze soort.

Ijsvogel

Ijsvogels maken hun nesten aan het eind van een doorgaans meer dan een halve meter lange gang in een steile oever, die tenminste enkele meters hoog en breed moet zijn. De nestpijpen bevinden zich vaak langs stromend water, maar stilstaand water wordt niet gemedend. Bij gebrek aan geschikte nestwanden kunnen wortelkluiten van bomen (meestal in moerasbossen), greppelrandjes en kunstmatige nestpijpen worden gebruikt. Langs de zuidoever van de zandwinplas, het plangebied bevinden zich geen geschikte locaties voor nesten van ijsvogels.

Effecten op broedvogels

Aalscholver

Effecten die kunnen optreden tijdens het verondiepen zijn verstoring van rustende en foeragerende vogels. Vertroebeling van het water is, dankzij de toegepaste techniek, te verwaarlozen (zie paragraaf 1.4) en bovendien van tijdelijke aard (alleen bij aanleg van de richel).

Onze inschatting is dat het negatieve effect van verstoring op broedvogels te verwaarlozen is. Vergeleken met de activiteiten op het terrein van Havikerwaard 8A is de verstoring tijdens de verondieping namelijk gering (zie tabel 1.1). Tegelijkertijd gebruiken aalscholvers de schiereilandjes grenzend aan Havikerwaard 8A als rustplaats om hun vleugels te drogen. En ten derde is het aantal aalscholvers dat in het broedseizoen de zandwinplas gebruikt laag (1 tot 15 dieren) ten opzichte van de grootte van de broedkolonie (110 exemplaren).

Na aanleg van de riet- en moeraszone is er sprake van verlies van visgronden. Door het ophogen van de bodem verdwijnt ca. 5,5 ha open water, dat mogelijk door aalscholvers als jachtgebied wordt gebruikt. Daar staat tegenover dat het verondiepte deel geschikter is als kraamkamer voor vis, dan de huidige diepe bodem met steile

oever. Hierdoor kan de visdichtheid in de totale plas en daarmee het voedselaanbod voor aalscholvers toenemen.

Het aanleggen van een damwand op de oever van de IJssel en het opslaan van grond op het terrein van de manege heeft geen invloed op broedende aalscholvers.

Concluderend kan worden gesteld dat de ingreep weliswaar leidt tot enige verstoring en een afname van potentieel jachtgebied, maar dat het aantal dieren dat hier onder lijdt verwaarloosbaar klein is. Bovendien leidt de nieuwe situatie waarschijnlijk tot een hogere visdichtheid, waardoor de plas, ondanks verlies van open water, aantrekkelijker wordt voor foeragerende aalscholvers. De ingreep heeft daarom ons inziens geen negatief effect op de instandhoudingsdoelen voor de aalscholver. De toename aan vis zou zelfs een positief effect op het bereiken van het instandhoudingsdoel kunnen hebben.

Porseleinhoen

Het plangebied vormt in zijn huidige vorm geen bestaand of potentieel leefgebied voor porseleinhoenders. De verondieping kan hier verandering in brengen. De verondieping resulteert namelijk in een moeras met een rietveld. Vooral op de wal met het rietveld ontstaan geschikte omstandigheden (o.a. water met een diepte van 15 centimeter) voor porseleinhoenders, waardoor deze soort zich hier in de toekomst misschien wel vestigt (kernopgave 3.12).

Kwartelkoning

De kwartelkoning komt in het plangebied niet voor en ondervindt ook geen hinder van de ingreep. Het gebied waar kwartelkoningen broedend zijn waargenomen (het natuurmonument Valewaard) ligt ver buiten de invloedssfeer van de ingreep. Er zijn derhalve geen effecten op de instandhoudingsdoelen voor deze soort.

Zwarte stern

Het plangebied vormt in zijn huidige vorm geen bestaand of potentieel leefgebied voor zwarte sterns. De verondieping kan hier ook voor deze soort verandering in brengen. De verondieping resulteert namelijk in een moeras. Dit vergroot de kans dat de condities voor broedende zwarte sterns hier in de toekomst wel geschikt worden.

IJsvogel

De zuidelijke oever van de zandwinplas en de IJsseloever van de manege bieden geen nestmogelijkheden voor ijsvogels. Het open water dat door de verondieping verdwijnt vormt ook geen jachtgebied voor ijsvogels. De ingreep heeft geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor deze soort. Er zijn zelfs positieve effecten te verwachten als door de verondieping de omstandigheden langs de zuidoever voor jonge vis gunstiger worden. Dit vergroot het voedselaanbod voor ijsvogels.

Tabel 3.1 Overzicht (mogelijke) effecten van de ingreep op broedvogels waarvoor instandhoudingsdoelen zijn opgesteld.

Naam	Effecten op omvang leefgebied	Effecten op kwaliteit leefgebied	Effecten op populatie	Opmerkingen
Aalscholver	Geen	Tijdelijk geringe verstoring in aanlegfase; daarna positief dankzij groter voedselaanbod	Geen; mogelijk zelfs positief	
Porceleinhoen	Mogelijk uitbreiding	Geen	Mogelijk uitbreiding	Niet broedend in plangebied aangetroffen
Kwartelkoning	Geen	Geen	Geen	
Zwarte stern	Mogelijk uitbreiding	Geen	Mogelijk uitbreiding	Niet broedend in plangebied aangetroffen
IJsvogel	Geen	Geen; mogelijk positief (meer voedsel)	Geen	

3.2.2 Niet-broedvogels

Voorkomen

Het Natura 2000-gebied IJsseluitwaarden is aangewezen voor de volgende niet-broedvogelsoorten: fuut, aalscholver, kleine zwaan, wilde zwaan, kolgans, grauwe gans, smient, krakeend, wintertaling, wilde eend, pijlstaart, slobend, tafeleend, kuifeend, nonnetje, meerkoet, scholekster, kievit, grutto, wulp, tureluur. Zie bijlage 2 voor de instandhoudingsdoelen.

Al deze soorten, met uitzondering van de kleine zwaan, zijn in de periode 2004-2010 in de Havikerwaard buiten het broedseizoen waargenomen. Tijdens het veldbezoek op 30 maart 2010 zijn in de zandwinplas de volgende soorten waargenomen: fuut, aalscholver, kolgans, grauwe gans, smient, wintertaling, wilde eend, kuifeend, meerkoet. Op 15 juli 2011 zijn in het zuidelijke deel van de plas alleen futen waargenomen.

Betekenis van het plangebied voor niet-broedvogels

Voor de watervogels onder de niet-broedvogels is de zandwinplas rustgebied. De zandwinplas wordt door fuut, aalscholver, duikeenden en meerkoet ook als foerageerplaats gebruikt. Voor de andere niet-broedvogels waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen heeft het plangebied als foerageergebied geen of een te verwaarlozen betekenis. Hieronder wordt per soort het belang van het plangebied (het

Tabel 3.2 Gemiddelde aantallen niet-broedvogels in het Natura 2000-gebied IJsseluitwaarden en de Havikerwaard. Voor het N2000-gebied zijn per soort ook de instandhoudingsdoelstelling (draagkracht) en de populatieontwikkeling (trend sinds winter 1999/2000) gegeven.

Vogelsoort	IJsseluitwaarden			Havikerwaard
	Draagkracht	Aantal dieren in 2008/2009 (seizoensgemid.)	Trend sinds 1999/2000	Aantal dieren 2004-2009 (maandgemid.)
Aalscholver	550	363	?	0,2 - 26,6
Fuut	220	175	0	0,2 - 23,2
Grauwe gans	2.600	5.276	++	0 - 1.124,8
Grutto	490	280	0	0 - 0,4
Kievit	3.400	1.343	-	0 - 376,6
Kleine zwaan	70	-	--	0 - 0
Kolgans	16.700	18.551	?	0 - 7.894,8
Krakeend	100	332	++	0 - 13,0
Kuifeend	690	589	0	0 - 106,0
Meerkoet	3.600	2.275	-	5,0 - 101,2
Nonnetje	20	8	-	0 - 0
Pijlstaart	50	51	?	0 - 0,6
Scholekster	2.100	166	-	0 - 9,2
Slobeend	90	120	?	0 - 4,0
Smient	8.300	3.921	-	0 - 102,8
Tafeleend	450	122	-	0 - 18,6
Tureluur	30	29	0	0 - 1,2
Wilde eend	2.600	1.688	-	3,2 - 109,0
Wilde zwaan	30	3	--	0 - 0,2
Wintertaling	380	403	?	0 - 13,0
Wulp	230	239	+	0 - 32,6

Gebruikte trend-symbolen:
 ++ significante sterke toename van >5% per jaar
 + significante matige toename van < 5% per jaar
 0 stabiel, geen significante trend
 - matige significante afname van < 5% per jaar
 -- sterke significante afname van >5% per jaar
 ? onzeker, geen betrouwbare trendindicatie mogelijk

zuidelijk deel van de zandwinplas) behandeld. Opvallend daarbij is dat de hoogste aantallen die in de zandwinplas zijn waargenomen samenvallen met de twee strenge winters 2008/2009 en 2009/2010.

Aalscholver

In de hele Havikerwaard zijn in de periode 2004-2009 gemiddeld 0,2 tot 26,6 dieren per maand aangetroffen (tabel 3.2). In het centrale deel van de zandwinplas zijn aalscholwers buiten het broedseizoen in kleine aantallen (1 tot 5 dieren) waargenomen. De grootste groep betrof een groep van 25 dieren in februari 2009 (www.waarneming.nl). De meeste dieren worden rustend in het ondiepe noordwestelijke deel van de plas gezien. Hoewel hiervan geen waarnemingen bekend

zijn, gebruiken de aalscholvers het zuidelijke deel van de plas waarschijnlijk zo af en toe om op vis te jagen. Niet het hele plangebied is hiervoor geschikt, omdat het te ondiep is en lokaal met onderwaterplanten (doorgroeid fonteinkruid) is begroeid.

Fuut

In de hele Havikerwaard zijn in de periode 2004-2009 gemiddeld 0,2 tot 23,2 dieren per maand aangetroffen (tabel 3.2). Op de zandwinplas worden futen het hele jaar gezien. Meestal slechts enkele exemplaren, maar er zijn waarnemingen buiten het broedseizoen van groepen van 16 exemplaren (winter 2008/2009 en 2009/2010; www.waarneming.nl) in het centrale en zuidelijke deel van de plas. Naast rustgebied gebruiken deze dieren de plas waarschijnlijk ook om te foerageren, hoewel het belang van het zuidelijke deel als jachtgebied waarschijnlijk beperkt is vanwege de ondiepte en de lokale aanwezigheid van onderwaterplanten (doorgroeid fonteinkruid).

Grauwe gans

Grauwe ganzen worden in grote aantallen rond de zandwinplas aangetroffen. In de zandwinplas zelf verblijven ze meestal in het ondiepe noordwestelijke deel (tot soms 1.000 exemplaren). In het centrale deel van de plas was de grootst waargenomen groep 150 dieren groot (december 2007; www.waarneming.nl). Meestal gaat het, buiten het broedseizoen, om enkele tientallen exemplaren.

De ontwikkeling van de populatie niet-broedende grauwe ganzen in het N2000-gebied IJsseluiterwaarden is positief. Het aantal dieren ligt inmiddels een factor twee boven het instandhoudingsdoel van 2.600 dieren (zie tabel 3.2).

Kleine zwaan

Kleine zwanen zijn sinds 2003 niet meer in de Havikerwaard waargenomen.

Kolgans

De Havikerwaard maakt deel uit van een keten van foerageergebieden voor ganzen langs de zuidelijke IJssel en het aansluitende deel van het Rijndal. De kolgans is hier veruit de talrijkste met de hoogste aantallen in januari en/of februari. De zandwinplas wordt niet voor foerageren, maar als rustgebied gebruikt. De meer naar het westen gelegen Valeplas vormt de reguliere slaapplek, met in de wintermaanden geregeld 7.000 tot 15.000 overnachtende exemplaren (Schoppers, 2001). Deze vogels wijken bij verstoring of wanneer de Valeplas is dichtgevroren uit naar, onder andere, de zandwinplas in de Havikerwaard. In de relatief strenge winter van 2009 verbleven bijvoorbeeld 2.500 tot 3.500 kolgans in het centrale deel van de zandwinplas (www.waarneming.nl). Buiten dit soort situaties is de functie van het open water van de zandwinplas als rustgebied voor kolgans beperkt. Meestal zitten op de plas hooguit enkele honderden exemplaren (100-300) met een uitschieter naar 800 dieren in februari 2008. In de hele Havikerwaard overwinteren tegen de 8.000 ganzen (tabel 3.2). De winterpopulatie in het N2000-gebied IJsseluiterwaarden is sinds 1980 sterk gestegen, maar lijkt nu te stabiliseren op een niveau ruim boven het instandhoudingsdoel van 16.700 dieren.

Krakeend

Het noordwestelijke deel van de zandwinplas is een belangrijk rustgebied voor krakeenden (42 dieren in oktober 2009, terwijl het maandgemiddelde voor de hele Havikerwaard maximaal 13,0 is). Het open water van het centrale en zuidelijke deel van de zandwinplas wordt nauwelijks door krakeenden gebruikt. Er zijn incidentele waarnemingen van rondzwemmende dieren met een maximum van 10 in 2006 (www.waarneming.nl). De populatieontwikkeling van overwinterende krakeenden is sterk positief (tabel 3.2).

Kuifeend

De kuifeend benut de zandwinplas vooral als dagrustplaats. Zij foerageren 's nachts, vermoedelijk op de IJssel. Meestal verblijven enkele tientallen dieren (tot een maximum van 100) op het open water van de centrale en zuidelijke plas. Ten opzichte van de visetende aalscholvers en futen worden de kuifeenden vaker in het zuidelijke deel van de plas gezien.

Meerkoet

Meerkoeten worden regelmatig met enkele tientallen (tot maximaal 90 dieren) in het zuidelijke deel van de zandwinplas gezien (www.waarneming.nl). Binnen de Havikerwaard vormt de plas een relatief belangrijk rustgebied (tabel 3.2). Binnen het hele N2000-gebied IJsseluitwaarden is het belang minder (<5% van de niet-broeders).

Nonnetje

Elke winter worden enkele nonnetjes (tot ca. 5) op de zandwinplas waargenomen. Ze rusten hier. Ook in het zuidelijke deel van de plas. Het aantal dieren in het hele N2000-gebied is de afgelopen 10 jaar afgenomen en ligt nog onder het instandhoudingsdoel.

Pijlstaart

Pijlstaarten komen buiten het broedseizoen sporadisch voor in de Havikerwaard (tabel 3.2). Op het open water van de zandwinplas is het hoogst waargenomen aantal dieren 4 in januari 2007 (www.waarneming.nl). Het aantal dieren in het N2000-gebied is op het niveau van het instandhoudingsdoel.

Slobeend

De slobeend doet het in het N2000-gebied IJsseluitwaarden goed. De populatie niet-broedvogels ligt ruim boven het instandhoudingsdoel. In het centrale en zuidelijke deel van de zandwinplas worden incidenteel enkele dieren (maximum ligt op 2) gezien. Het belang van het open water in de plas is voor deze soort gering.

Smient

Smienten gebruiken de zandwinplas als rustgebied. Foerageren doen zij elders. Voor rusten wordt vooral het noordwestelijke deel van de plas gebruikt. Op het open water van het centrale en zuidelijke deel worden ze weinig gezien. Eenmaal een groep van 40 dieren in december 2008 (www.waarneming.nl).

Tafeleend

Net als bij de smient is het aantal niet-broedvogels onder de tafeleenden de afgelopen tien jaar afgenomen (tabel 3.2). Het aantal ligt ver onder het instandhoudingsdoel. Ongeveer 10% hiervan verblijft in de Havikerwaard, waarvan enkele tientallen op het open water van de zandwinplas; met een maximum van 86 in de koude februari maand van 2010 (www.waarneming.nl).

Wilde eend

Ook de populatie niet-broedvogels onder de wilde eenden is de afgelopen tien jaar gedaald (tabel 3.2). In de zandwinplas houden zij zich vooral op in het noordwestelijke ondiepe deel van de plas. In andere delen van de plas worden soms ook kleine groepen gezien. In januari 2009 tot maximaal 60 dieren groot.

Wilde zwaan

Na zes jaar afwezigheid worden sinds winter 2009/2010 weer wilde zwanen in de Havikerwaard gezien, o.a. in de zandwinplas. In januari 2010 zelfs een groep van 24 dieren in het midden van de plas. Het is onduidelijk of dit een incidentele gebeurtenis was (bijv. vanwege de strengheid van de winter) of dat sprake is van een trend.

Wintertaling

Wintertalingen gebruiken de zandwinplas als rustgebied. De meeste dieren verkiezen hiervoor het noordwestelijke ondiepe gedeelte. Enkele individuen begeven zich soms op het open water van de centrale en zuidelijke delen van de plas; tot een maximum van 10 dieren in december 2008 (www.waarneming.nl).

Effecten op niet-broedvogels

Aanleg damwand IJsseloever manege

De locatie van de nieuwe damwand aan de IJsseloever van de manege ligt buiten het Natura 2000-gebied. De werkzaamheden om de damwand te plaatsen hebben bovendien geen invloed op de soorten binnen het Natura 2000-gebied. De werkzaamheden hebben daarom geen effect op de instandhoudingsdoelen.

Verdwijnen open water door verondiepen van de zandwinplas

Door het verondiepen van een deel van de zandwinplas verdwijnt open water, dat als rustgebied voor zwanen, ganzen, eenden, futen, meerkoeten en aalscholvers dient. Anderzijds ontstaat er een riet- en moerasland waarin in ieder geval ganzen, eenden, meerkoeten en futen zich kunnen terugtrekken. Het verlies aan open water bedraagt ongeveer 5,5 ha, wat overeenkomt met ongeveer 9,5% van het totale oppervlak open water in de zandwinplas. Overigens is het niet zo dat het open water permanent verdwijnt. Het waterniveau in de zandwinplas fluctueert met ca. 4 m. Hoge waterstanden komen vooral voor in de wintermaanden. Dit betekent dat het moerasdeel toch regelmatig onder water staat en door niet-broedende watervogels kan worden gebruikt.

Onder normale winterse omstandigheden maken hooguit enkele tientallen vogels gebruik van de plas; onder enkele eendensoorten zelfs minder dan tien. Uit de waarnemingen op www.waarneming.nl blijkt bovendien dat deze dieren vooral in het noordelijk deel van de plas zitten. Het zuidelijke deel wordt minder gebruikt. Jan Schoppers (telleider van SOVON's Water- en wintervogeltellingen in de Havikerwaard) bevestigt dit (mond. med. J. Schoppers).

De extreme winters van 2008/2009 en 2009/2010 laten zien dat onder normale omstandigheden de maximale draagkracht van de plas voor watervogels nog lang niet is bereikt. Als het moet (andere wateren zijn dichtgevroren) kunnen er nog honderden tot zelfs duizenden (kolgans) dieren bij. Voor niet-broedvogels die naar de zandwinplas komen om te rusten heeft het verondiepen dan ook geen negatief effect. Zeker niet als we bedenken dat een deel van de verondiepte plas nog steeds als rustgebied kan dienen voor futen, eenden, ganzen en meerkoeten.

Het te verondiepen deel van de zandwinplas fungeert mogelijk als foerageergebied voor aalscholver en fuut. Niet het totale oppervlak van 5,5 ha, want lokaal groeien onderwaterplanten (doorgroeid fonteinkruid) die het jagen op vis door deze vogels bemoeilijken. Mogelijk dat dit verklaart waarom aalscholwers zo weinig in dit deel van de plas zijn gezien. Onder normale omstandigheden (geen strenge winter) worden 1 tot 5 aalscholwers en 1 tot 7 futen in dit deel van de plas waargenomen. Voor deze vogels zal na het verondiepen dit deel van de plas als foerageergebied verdwenen zijn. Daar staat tegenover dat, zoals eerder aangegeven (§ 3.2.1), dat het verondiepte deel geschikter is als kraamkamer voor vis, dan de huidige diepe bodem met steile oever. Hierdoor kan de visdichtheid in de totale plas en daarmee het voedselaanbod voor aalscholwers en futen toenemen.

Samenvattend komen we tot de conclusie dat het verlies aan open water geen negatief effect op de instandhoudingsdoelen van de niet-broedvogels heeft en op de visetende niet-broedvogels misschien zelfs een positief effect heeft.

Verstoring tijdens het verondiepen van de zandwinplas

Gedurende de jaren dat de bodem in het zuidelijke deel van de zandwinplas wordt verhoogt treedt verstoring op van de aanwezige watervogels. Het is echter de vraag hoeveel last de vogels hiervan hebben. Op dit moment worden de meeste rustende vogels in het noordwestelijke deel van de zandwinplas gevonden. Dit ligt tegen het bedrijfsterrein van Valewaard BV / IJsselbeton CV aan, waar dagelijks met groot materieel wordt gewerkt. In dit deel van de plas stroomt ook met regelmaat overmaat de plas in, dat leidt tot de vorming van schiereilanden. Het is opvallend dat juist op deze plek, met de meeste verstoring (zie tabel 1.1), de grootste aantallen vogels rusten en niet in het zuidelijke deel van de plas, waar verstoring zo goed als afwezig is. Wij gaan er van uit dat verstoring tijdens het verondiepen een te verwaarlozen effect op de instandhoudingsdoelstellingen voor de niet-broedvogels heeft.

Tabel 3.3 *Overzicht (mogelijke) effecten op niet-broedvogels waarvoor de IJsseluiterwaarden is aangewezen.*

Naam	Effecten op omvang leefgebied	Effecten op kwaliteit leefgebied	Effecten op de populatie
Aalscholver	Klein verlies rust- en foergeergebied	Geen; mogelijk positief (meer vis)	Geen
Fuut	Klein verlies rust- en foergeergebied	Geen; mogelijk positief (meer vis)	Geen
Grauwe gans	Klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Grutto	Geen	Geen	Geen
Kievit	Geen	Geen	Geen
Kleine zwaan	Geen	Geen	Geen
Kolgans	Klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Krakeend	Zeer klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Kuifeend	Klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Meerkoet	Klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Nonnetje	Klein verlies rustgebied	Geen; mogelijk positief (meer vis)	Geen
Pijlstaart	Zeer klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Scholekster	Geen	Geen	Geen
Slobeend	Zeer klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Smient	Zeer klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Tafeleend	Klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Tureluur	Geen	Geen	Geen
Wilde eend	Zeer klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Wilde zwaan	Zeer klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Wintertaling	Zeer klein verlies rustgebied	Geen	Geen
Wulp	Geen	Geen	Geen

Kernopgaven

Voor vogels gelden ook kernopgaven (zie bijlage 2). De verondieping van de zandwinplas heeft geen negatieve effecten op de kernopgaven voor vogels. In tegendeel, het kan zelfs invulling geven aan kernopgave 3.12 'Behoud en uitbreiding areaal plas-dras situaties en ondiep water voor eenden, kwartelkoning A122, porseleinhoen A119 en steltlopers'.

3.3 Habitattypen

Complementaire habitattypen

Het Natura 2000-gebied IJsseluiterwaarden is aangewezen voor de volgende complementaire natuurlijke habitattypen:

- H3150 Meren met krabbenscheer
- H3270 Slikkige rivieroevers

H6120	Stroomdalgraslanden
H91E0A	Vochtige alluviale bossen
H91F0	Droge hardhoutooibossen

Figuur 3.3 Ligging aangewezen habitattypen t.o.v. het plangebied. Donkergroen: Vochtige alluviale bossen Essen-iepenbossen; lichtgroen: Zachthoutooibossen (bron: Provincie Gelderland).

In Figuur 3.3 is de ligging van habitattypen in de directe omgeving van het plangebied weergegeven. Langs de zuidoever van de zandwinplas komen restanten van zachthoutooibossen voor. Hier groeien wilgen, waarvan sommige van respectabele leeftijd en omvang.

In de plas is lokaal doorgroeid fonteinkruid (*Potamogeton perfoliati*) aangetroffen. Dit is een soort van het habitatype 'Meren met krabbescheer en fonteinkruiden, associatie doorgroeid fonteinkruid (H3150 5Ba1)'.

Effecten op de habitattypen

Door de wijze waarop de plas wordt verondiept zijn negatieve effecten op de habitattypen verwaarloosbaar. Voor het vervoer van grond van de manege naar de plas worden bestaande doorgangen in het bos gebruikt. Hierdoor worden de restanten zachthoutooibos niet aangetast.

Het doorgroeid fonteinkruid groeit langs de zuidoever tot een diepte van 4 m. De verondieping van de zandwinplas begint met de aanleg van een wal midden in het zuidelijke deel van de plas. Van daaruit wordt richting de oorspronkelijke oever de bodem met grond en waterbodems opgehoogd. De verhoging van de bodem komt echter niet boven de mediane waterstand uit. Dit betekent dat in ieder geval een deel van de locaties met doorgroeid fonteinkruid gespaard blijft. Enige aantasting van de fonteinkruidvegetaties is niet te vermijden, maar er blijft voldoende intact om de nieuwe ondiepte te koloniseren. Door de verondieping wordt bovendien een groter deel van de zandwinplas voor dit habitatype geschikt, namelijk zowel het gedeelte tussen de wal en de oorspronkelijke oever, als het noordtalud van de wal. Deze laatste wordt namelijk flauwer (1:8) dan het talud van de huidige oever. De ingreep heeft derhalve eerder een positief effect op de instandhoudingsdoelen voor dit habitatype (H3150 5Ba1), dan een negatief effect.

Neveneffecten

Het verondiepen kan leiden tot de vorming van habitatype H3270 Slikkige rivieroever. Dit geldt met name voor het moerasdeel dat wordt ontwikkeld.

Kernopgaven

Voor de habitatypen gelden ook kernopgaven, namelijk 3.06 en 3.07 (zie bijlage 2). Door het verondiepen van de bodem wordt aan kernopgave 3.06 voldaan: er ontstaat een groter oppervlak ondiep water waar fonteinkruiden kunnen groeien. De verondieping levert geen bijdrage aan kernopgave 3.07. Er is echter ook geen sprake van een negatief effect op deze kernopgave; het areaal zachthoutoibos blijft gelijk.

3.4 Habitatrichtlijnsoorten

Grote modderkruiper

Waarnemingen van de grote modderkruiper ontbreken in de omgeving van het plangebied. De zandwinplas vormt geen geschikt leefgebied voor de grote modderkruiper. De oevervegetatie is hiervoor onvoldoende ontwikkeld of ontbreekt deels. De instandhoudingsdoelen voor deze soort komen niet in het geding.

Kamsalamander

In het plangebied en de directe omgeving is geen geschikt leefgebied voor de kamsalamander aanwezig. Daarnaast ontbreken waarnemingen rondom het plangebied. De instandhoudingsdoelen komen niet in het geding.

Bever

In hoofdstuk 2 is aangegeven dat de zuidelijke oever van de zandwinplas onderdeel uitmaakt van het leefgebied van de bever. Directe en indirecte effecten zijn hier niet aan de orde aangezien de soort hier alleen komt om te foerageren. Effecten ten aanzien van licht en geluid zijn niet aan de orde. De functie van foerageergebied zal door de ingreep niet worden aangetast. De instandhoudingsdoelen zijn niet in het geding.

Voor de bever geldt ook een kernopgave, namelijk 3.07 'Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen en essen-iepenbossen) *H91E0_A en *H91E0_B uitbreiden mede ten behoeve van de bever H1337'. De ingreep leidt echter niet tot een uitbreiding van deze habitattypen, evenmin leidt het tot een afname. Ook de potenties voor ontwikkeling van de betreffende habitattypen worden door de ingreep niet beperkt.

4 Effecten EHS

4.1 Toetsingskader

Voor ruimtelijke ontwikkelingen binnen de EHS geldt het 'nee, tenzij beginsel': ruimtelijke ontwikkelingen zijn niet mogelijk als daarmee de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant worden aangetast, tenzij er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. Indien geen reële alternatieven aanwezig zijn en er ook redenen van groot openbaar belang zijn, kunnen bestemmingsplanwijzigingen die leiden tot aantasting van de wezenlijke kenmerken of waarden van de EHS-natuur alleen door de Gedeputeerde Staten worden goedgekeurd, indien de schade zoveel mogelijk wordt beperkt door compenserende maatregelen. Per saldo zal op planniveau of op gebiedsniveau geen verlies mogen optreden van areaal, kwaliteit en samenhang.

De natuurlijke kenmerken en kernkwaliteiten van de IJsselvallei zijn uitgebreid beschreven door Provincie Gelderland in het kader van de EHS (Provincie Gelderland, 2006, zie bijlage 3). De begrenzing van de EHS is in 2009 herzien (Provincie Gelderland, 2009). Het gehele plangebied, van de zandwinplas tot de IJsseloever van de manege, valt nu onder het beschermingsregiem EHS-verweving (zie figuur 3.1). In de EHS-verweving zijn er, naast de functie natuur, onder voorwaarden ook mogelijkheden voor de ontwikkeling van andere functies.

4.2 Effecten op de algemene kernkwaliteiten

In tabel 4.1 staat aangegeven of en zo ja welke effecten de verondieping van de zandwinplas op de algemene kernkwaliteiten van de Gelderse EHS heeft (zie bijlage 3 voor een beschrijving van de algemene kernkwaliteiten).

Tabel 4.1. *Effecten op de provinciale toetsingscriteria voor de EHS zoals verwoord in Provincie Gelderland (2006).*

Provinciaal toetsingscriterium Gelderse EHS	Effect als gevolg van de ingreep
1.	Geen effect. Een oppervlak van 5,5 ha open water wordt omgezet naar moeras en riet. Een stukje bestaande natuur wordt hierdoor omgezet in nieuwe natuur. Het areaal voor nieuwe of agrarische natuur veranderd hierdoor niet.
2.	Geen effect. Uitwisselingsmogelijkheden worden niet méér belemmerd ten opzichte van de huidige situatie.
3.	Gering effect. Meervleermuis en rivierdonderpad verliezen een klein stukje van hun potentiële leefgebied (resp. 5,50 en 0,135 ha). Dit verlies

	is te verwaarlozen ten opzichte van wat aan geschikt leefgebied beschikbaar is (zie hoofdstuk 2).
4.	Geen effect. Grote natuurlijke eenheden worden niet aangetast.
5.	Geen effect. Natuurlijke processen worden niet gehinderd.
6.	Geen effect. Er zijn geen HEN-wateren binnen of in de directe nabijheid van het plangebied aanwezig.
7.	Geen effect. De grond- en oppervlaktewateromstandigheden veranderen niet ten opzichte van de huidige situatie.
8.	Geen effect. Er zijn geen stiltebeleids- en stiltegebieden binnen het plangebied aanwezig.

4.3 Effecten op de kernkwaliteiten van de IJsselvallei

Het plangebied ligt in de IJsselvallei. In tabel 4.2 staat aangegeven of en zo ja welke effecten de verondieping van de zandwinplas op de kernkwaliteiten van dit deelgebied heeft (zie bijlage 3 voor een beschrijving van de kernkwaliteiten).

Tabel 4.2. *Effecten op de kernkwaliteiten in de IJsselvallei zoals verwoord in Provincie Gelderland (2006).*

Kernkwaliteit IJsselvallei	Effect als gevolg van de ingreep.
a	Geen effect. De ingreep heeft geen invloed op de toevoer van grondwater uit de Veluwe.
b	Geen effect. De ingreep heeft geen invloed op de abiotische processen op de overgang van droge Veluwe naar de natte flanken en de IJssel(vallei).
c	Geen effect. Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een landgoed of beek.
d	Geen effect. Door de ingreep verandert het reliëf niet en ook worden de kansen voor grootschalige, weinig gestructureerde natuurontwikkeling niet belemmerd.

4.4 Robuuste verbindingen

Eén van de Robuuste Ecologische Verbindingszones (REVZ) in deelgebied Veluwe loopt door de Havikerwaard: de Haviker Poort. In Groot Bruinderink *et al.* (2007) is de REVZ onderverdeeld in drie deeltrajecten, waarbij een inschatting is gemaakt van de huidige verwachtingen ten aanzien van het gebruik door edelhert en wild zwijn. De Havikerwaard is hierbij het eerste deeltraject en tevens het enige deel dat op basis van de huidige situatie door het edelhert kan worden gebruikt. In de deeltrajecten 2 en 3 zijn teveel barrières (wegen maar ook te groot oppervlakte ongeschikt leefgebied) aanwezig om het te laten functioneren voor het edelhert. Belangrijke factor voor het

gebruik van de Havikerwaard is de oppervlakte aan dekking in de vorm van opgaande vegetatie (bos).

Als we kijken naar de huidige situatie en de uitwisselingsmogelijkheden voor het edelhert dan vormt de verondieping van de zandwinplas geen additioneel probleem. De meest voor de hand liggende optie voor edelherten om naar het zuiden de IJssel over te steken ligt ten oosten van de zandwinplas. Hiervandaan is aansluiting met het landgoed Bingerden ten zuiden van de IJssel mogelijk. De verondieping van de zandwinplas legt geen beslag op de beschikbare ruimte voor de REVZ. Dat geldt ook voor de aanleg van de damwand aan de IJsseloever van de manege. De ingreep leidt ook niet tot een toename van geluid- of lichthinder. Edelherten trekken voornamelijk 's nachts. Storende effecten van lossende schepen of storten van grond, m.n. geluid, treden alleen overdag op.

4.5 Natuurbeheertypen

Binnen de grenzen van de Ecologische Hoofdstructuur heeft de provincie Gelderland aangegeven welke natuurbeheertypen worden nagestreefd. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen prioritaire natuurbeheertypen en overige natuurbeheertypen. Voor de prioritaire natuurbeheertypen geldt dat compensatie van verlies van areaal of kwaliteit alleen kan plaatsvinden door realisatie van hetzelfde prioritaire natuurdoeltype. De compensatie van overige natuurdoeltypen kan plaatsvinden door een bijdrage te leveren aan de in de streekplanuitwerking beschreven specifieke gebiedsdoelstellingen (kernkwaliteiten, omgevingscondities en ontwikkelingsdoelstellingen) van het betreffende deel van de EHS. In alle gevallen geldt hierbij dat het oppervlak natuur en bos hierbij per saldo niet mag afnemen.

Prioritaire natuurbeheertypen zijn natuurlijke bossen, zandverstuivingen, hoogvenen, natte heiden, vennen, natuurlijke beken, blauwgraslanden, bloemrijke graslanden en stroomdalgraslanden. De ingrepen, verondieping zandwinplas en aanleggen damwand op IJsseloever, vinden plaats in het natuurbeheertype Rivier (N02.01). Dit is geen prioritair natuurbeheertype. Door de ingreep wordt 5,5 ha van dit natuurbeheertype in moeras en rietland omgevormd. In de streekplanuitwerking (Provincie Gelderland, 2006) zijn voor moeras en rietland uitbreidingsopgaven opgenomen, hetzij door omvorming, hetzij door nieuw te creëren. De voorgestelde ingreep geeft invulling aan deze opgave.

4.6 Parels en A-locaties bos

Andere beleids categorieën die sturing geven aan de uitvoering van het Gelderse natuurbeleid zijn parels en A-locaties bos. Op de locatie van de ingreep bevinden zich geen parels en A-locaties bos. Wel worden de houtopstanden tussen de manege en de zandwinplas gerekend tot het uitbreidingsgebied van een A-locatie bos (zachthoutoibos) ten oosten van de zandwinplas. De uitbreiding geniet geen bescherming, maar aangeraden wordt onnodig kappen te voorkomen.

Figuur 4.1 Een doorkijkje door de oeverbegroeiing naar het plangebied.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Flora- en faunawet

Zandwinplas

Op de locatie waar de zandwinplas wordt verondiept zijn, met uitzondering van zoogdieren en vogels, geen beschermde planten- en diersoorten aangetroffen. Die worden op basis van de landschapskarakteristieken ook niet verwacht.

Het is waarschijnlijk dat vleermuizen en bever het plangebied gebruiken, hoewel de aangetroffen sporen van de bever zeer oud waren. Mogelijk wordt de zandwinplas incidenteel door otters bezocht. Negatieve effecten op bever en otter zijn niet aan de orde. De otter profiteert mogelijk van de aanleg van het moeras- en rietland.

Vleermuizen gebruiken de zandwinplas en de vegetatie op de zuidelijke oever waarschijnlijk alleen als jachtgebied, hoewel niet kan worden uitgesloten dat ze in de oude bomen op de oever verblijfplaatsen hebben. Het verondiepen van het zuidelijke deel van de zandwinplas levert alleen voor de meervleermuis verlies aan jachtgebied op. Het verlies (ca. 5,5 ha) is echter zeer gering in verhouding tot de hoeveelheid open water dat in dit deel van het IJsseldal aanwezig is en het aantal dieren dat dit gebied gebruikt. Van aantasting van de gunstige staat van instandhouding van deze soort is geen sprake.

Omdat de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen in de oude bomen op de zuidelijke oever niet kan worden uitgesloten moeten bij het creëren van een doorgang voor de aanvoer van grond mitigerende maatregelen worden genomen (zie § 5.4).

In de vegetatie op de zuidelijke oever van de zandwinplas broeden diverse vogelsoorten. Broedende vogels mogen niet worden verstoord. Daarom zijn mitigerende maatregelen nodig (zie § 5.4). Dit geldt ook voor jaarrond beschermde vogelsoorten. In het plangebied zijn geen nesten van deze soorten aangetroffen. Wel is een buizerd, een van de jaarrond beschermde vogelsoorten, waargenomen. Het is daarom mogelijk dat tegen de tijd dat de werkzaamheden beginnen een jaarrond beschermde vogelsoort (bijv. buizerd) hier een nest heeft gebouwd.

Damwand IJsseloever

Op de plek waar de damwand komt voor het aanmeren van vrachtschepen kan de rivierdonderpad voorkomen. Dit is de enige beschermde diersoort die hier wordt verwacht. Beschermde plantensoorten komen hier niet voor.

Het verlies aan leefgebied dat door de aanleg van de damwand voor de rivierdonderpad verloren gaat is verwaarloosbaar ten opzichte van het beschikbare leefgebied langs de IJssel. De populatiedichtheid is bovendien erg laag, zodat er voldoende ruimte is om verjaagde dieren nieuw leefgebied te bieden. De gunstige staat van instandhouding van deze soort wordt door de aanleg van de damwand niet

aangetast. Wel zijn mitigerende maatregelen nodig om te voorkomen dat eventueel aanwezige dieren worden gedood (zie § 5.4).

Ontheffing Flora- en faunawet

Indien de aanbevolen mitigerende maatregelen worden opgevolgd, is het aanvragen van een ontheffing inzake de Flora- en faunawet niet nodig.

5.2 Natura 2000

5.2.1 Habitattypen en soorten

Van de broedvogels waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen vervult het plangebied mogelijk alleen een rol voor de aalscholver. In de buurt van het plangebied bevindt zich een grote broedkolonie en dieren hiervan kunnen de zandwinplas voor rusten en foerageren gebruiken.

Met uitzondering van de kleine zwaan zijn de afgelopen vijf jaar alle niet-broedvogels waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen in of in de nabijheid van het plangebied aangetroffen. Door de watervogels (fuut, aalscholver, ganzen, zwanen, meerkoet en eenden) wordt (een deel van) het plangebied als rustgebied gebruikt. Waarschijnlijk zoeken futen, aalscholvers en nonnetjes hier ook naar voedsel (vis). Van de steltlopers zijn geen waarnemingen uit het plangebied bekend.

Nabij het plangebied bevinden zich de volgende beschermde habitattypen: Vochtige alluviale bossen Essen-iepenbossen en Zachthoutoibossen.

Nabij het plangebied komt de bever voor. Oude vraatsporen van deze soort zijn op de zuidelijke oever van de zandwinplas gevonden. Waarschijnlijk bezoeken bevers het plangebied nog steeds.

Op de oever van de IJssel waar de damwand komt zijn geen habitattypen of soorten waarvoor instandhoudingsdoelen aangetroffen.

5.2.2 Effecten op habitattypen en soorten

Effecten op broedvogelsoorten

De activiteiten en ingrepen in het plangebied hebben geen negatief effect op de kernopgaven en instandhoudingsdoelen voor broedvogels waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen. De verondieping heeft mogelijk zelfs een positief effect op het voedselaanbod voor de aalscholver. Tevens kan de ingreep leiden tot uitbreiding van het areaal van plas-dras situaties en ondiep water voor eenden, kwartelkoning, porceleinhoen en steltlopers (kernopgave 3.12).

Effecten op niet-broedvogelsoorten

De activiteiten en ingrepen in het plangebied hebben geen negatief effect op de instandhoudingsdoelen voor niet-broedvogels waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen. De verondieping heeft mogelijk zelfs een positief effect op het voedselaanbod voor de aalscholver, fuut en nonnetje. Tevens kan de ingreep leiden tot uitbreiding van het areaal van plas-dras situaties en ondiep water voor eenden, kwartelkoning, porceleinhoen en steltlopers (kernopgave 3.12).

Habitattypen (complementair)

De activiteiten en ingrepen in het plangebied hebben geen negatief effect op de kernopgaven en instandhoudingsdoelen voor de complementaire habitattypen. Het habitatype 'Meren met krabbescheer en fonteinkruiden, associatie doorgroeid fonteinkruid (H3150 5Ba1)' kan mogelijk zelfs profiteren van de ingreep doordat een groter oppervlak met de optimale waterdiepte ontstaat (kernopgave 3.06).

Soorten van Bijlage II (complementair)

De activiteiten en ingrepen in het plangebied hebben geen negatief effect op de kernopgaven en instandhoudingsdoelen voor de complementaire Habitatrichtlijnsoorten.

5.2.3 Algemene instandhoudingsdoelen

De ingreep heeft geen negatief effect op de algemene instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied.

5.2.4 Vergunning

De beoordeling van de noodzaak voor een vergunning ligt bij het bevoegd gezag. Naar verwachting treden geen negatieve effecten in het Natura 2000-gebied IJsseluiterwaarden op. Op basis hiervan wordt een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 niet nodig geacht.

5.3 Ecologische Hoofdstructuur

Meervleermuis en rivierdonderpad verliezen een klein stukje potentieel leefgebied. Ten opzichte van het aanbod aan potentieel leefgebied voor deze twee soorten en het aantal individuen dat in dit deel van de EHS voorkomt is dit verlies te verwaarlozen. Hun gunstige staat van instandhouding wordt er niet door aangetast (instandhoudingsdoel 3 van de EHS IJsselvallei).

Op alle overige algemene kernkwaliteiten, alsmede op de kernkwaliteiten voor de IJsselvallei, heeft de ingreep geen negatieve effecten.

5.4 Aanbevelingen

Hieronder worden de mitigerende maatregelen beschreven, waarmee effecten worden voorkomen en tevens invulling wordt gegeven aan de eis van zorgvuldig handelen en aan de zorgplicht.

Verondieping zandwinplas

De verondieping van de zandwinplas gebeurt conform de afspraken in het Besluit Bodemkwaliteit (januari 2008) en volgens de gedragscode 'Zorgvuldig winnen en bergen'. Tevens wordt middels een drijvende stortkoker het materiaal tot dichtbij de bodem gebracht, waardoor verspreiding in de waterkolom wordt geminimaliseerd. Mitigatie is daardoor - eventueel - alleen nodig op de oever waar het materiaal van de opslagplaats bij de manege naar de oever wordt gebracht. Hiervoor worden bestaande doorgangen gebruikt, maar mogelijk moeten deze iets wijder worden gemaakt. Daarbij dienen de volgende mitigerende maatregelen in acht te worden genomen.

- 1) Voorafgaand aan het verwijderen van begroeiing (m.n. bomen) moet worden gecontroleerd of zich hierin geen verblijfplaatsen van vleermuizen en nesten van jaarrond beschermde broedvogels bevinden. De controle en het verwijderen gebeurt bij voorkeur in najaar of winter, als de bomen geen bladeren hebben. Het verwijderen in deze tijd van het jaar heeft als bijkomend voordeel dat algemene broedvogels in het voorjaar hier geen nesten kunnen maken en deze dus ook niet tijdens de uitvoering van de werkzaamheden per ongeluk kunnen worden vernietigd.

Indien een nest van een jaarrond beschermde vogel of een verblijfplaats van vleermuizen wordt aangetroffen moet deze worden gespaard. De doorgang voor de aanvoer van grond moet dan elders worden gemaakt.

- 2) Op de zuidelijke oever van de zandwinplas zijn geen beschermde planten of dieren aangetroffen, maar wel hollen van konijnen. Conform de Zorgplicht van de Flora- en faunawet wordt voorkomen dat deze hollen en hun bewoners worden platgereden.

Damwand IJsseloever

Van de beschermde soorten wordt alleen de rivierdonderpad hier verwacht. Deze vissoort schuilt tussen grof gesteente. Bij het verwijderen van het gesteente om de damwand te plaatsen moet voorzichtig te werk worden gegaan, zodat eventueel aanwezige dieren tijdig kunnen vluchten. Tevens wordt aangeraden de damwand in te trillen, in plaats van te heien. Heien levert sterke geluidsgolven op die voor sommige waterdieren, waaronder de rivierdonderpad, schadelijk zijn. De geluidsgolven die bij trillen ontstaan zijn minder sterk en daardoor minder schadelijk voor waterdieren.

6 Literatuur

- Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON; red.), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland - Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis en European Invertebrate Survey - Nederland. Leiden.
- Emond, D. & D.E.H. Wansink, 2010. Effecten op beschermde soorten en gebieden bij voortzetting bedrijfsactiviteiten van Valewaard BV en IJsselbeton CV. Oriënterend onderzoek in het kader van de natuurwetgeving. Rapport 10-094. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Emond, D., J.A. Inberg, D.M. Soes & L.S.A. Anema, 2010. Natuuronderzoek IJsselsprong. Inventarisatie flora en fauna in de Marswaard en Breed Water Zutphen. Rapport 09-210. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Freriks, A.A. (red.), 2009. Wettteksten Natuurbeschermingsrecht. Versie 19 februari 2009. Berghausen Pont, Amsterdam. Van Kessel, N., M. Dorenbosch & F. Spikmans, 2009. Vissen in Gelderse Natura 2000. Voorkomen en status van doelsoorten langs rivieren in Gelderland. Natuurbalans - Limes Divergens BV & Stichting RAVON, Nijmegen.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A., C.J. de Vos, D.R. Lammertsma, G.J. Spek, R. Pouwels, A.J. Griffioen & T.J.A. Gies, 2007. Robuuste verbindingen en wilde hoefdieren. Verwachte aantallen hoefdieren en mogelijk overlast voor de landbouw, het verkeer en de diergezondheid. Alterra rapport 1506, Wageningen.
- Haarsma, A.J., 2008. Meervleermuizen rond de IJssel en Nederrijn. VZZ-rapport 2008.41. Zoogdiervereniging, Arnhem.
- Lensink, R., 2004. Beoordeling van effecten van veranderingen in het gebruik van recreatiegebied Rhederlaag (Giesbeek) in relatie tot de Vogelrichtlijn. Rapportnummer 04-112. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lensink, R., R.C. Fijn, C. Heunks & J. van der Winden, 2008. Niet-broedvogels in de Gelderse Natura 2000-gebieden langs de grote rivieren. Achtergronden bij de factsheets. Rapport 08-085. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- LNV, 1993. Structuurschema Groene Ruimte: het landelijk gebied de moeite waard. Ministerie van LNV, Den Haag.
- LNV, 2009. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, nr. 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.
- LNV, 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.
- LNV, 2005b. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.
- Provincie Gelderland, 2006. Kernkwaliteiten en omgevingscondities van de Gelderse Ecologische Hoofdstructuur - Streekplanuitwerking. Provincie Gelderland, Arnhem.
- Provincie Gelderland, 2009. Herbegrenzing Ecologische Hoofdstructuur - Streekplanherziening. Provincie Gelderland, Arnhem.
- Schoppers, J., 2001. Vogels van de Rhederlaag bij Giesbeek met een samenvatting van de Valewaard en -plas. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

- SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- SOVON, 2010. Soortbeschrijving: aantallen en ontwikkeling periode 2005-2008. Aalscholver, IJsvogel, Kwartelkoning, Porceleinhoen, Zwarte stern. Download van <http://www.sovon.nl> op 29/04/2010
- Spitzen - van der Sluijs, A.M., G.W. Willink, R. Creemers, F.G.W.A. Ottburg, R.J. de Boer, P.M.L. Pfaff, de Wild. W.W., D.J. Stronks, R.J.H. Schroder, M.T. de Vos, D.M. Soes, P. Frigge, R.P.J.H. Struijk & R. Zollinger, 2007. Atlas reptielen en amfibieën in Gelderland 1985-2005. stichting RAVON, Nijmegen.
- van Eekelen, R., E.J.F. de Boer & R. Lensink, 2004. Beoordeling beschermde soorten in het recreatiegebied Rhederlaag (Giesbeek). Quick scan in het kader van de Flora- en faunawet. Rapportnummer 04-121. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- van Kessel, N., M. Dorenbosch & F. Spikmans, 2009. Vissen in Gelderse Natura 2000. Voorkomen en status van doelsoorten langs rivieren in Gelderland. Natuurbalans - Limes Divergens & Stichting RAVON, Nijmegen.

Bijlage 1 Wettelijk kader

1.1 Inleiding

In deze bijlage wordt in het kort beschreven wat de wettelijke kaders zijn voor opstellen van ecologische beoordelingen van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In de natuurbeschermingswetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§1.2 van deze bijlage), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§1.3). Met deze wetten geeft Nederland invulling aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) heeft sinds 1 oktober 2010 de procedures bij ruimtelijke ingrepen ingrijpend gewijzigd (§ 1.4). Ook wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 1.5) en de Ecologische Hoofdstructuur (§ 1.6) bij ecologische toetsingen.

1.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen.

De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen.

De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)

Artikel 8:	Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
Artikel 9:	Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
Artikel 10:	Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
Artikel 11:	Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
Artikel 12:	Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en ontheffingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader hiervoor is vastgelegd in het Vrijstellingenbesluit. Er gelden verschillende regels voor verschillende categorieën werkzaamheden.

Er zijn vier beschermingsregimes corresponderend met vier groepen beschermde soorten (tabellen 1 t/m 3 en vogels).

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit of in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Uit recente jurisprudentie blijkt dat de regels voor de Habitatrichtlijnsoorten nog strikter zijn¹

Voor bestendig gebruik en beheer geldt voor de soorten van Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit een vrijstelling, mits men werkt op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing (zie onder).

Voor de soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt hetzelfde regime, met één grote beperking. Ontheffing of vrijstelling kan niet worden verleend voor ruimtelijke ingrepen en bestendig beheer en gebruik, tenzij er (tevens) sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang, of in het belang van het milieu, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of de bescherming van wilde flora en fauna. Voor deze groep soorten kan overigens geen vrijstellingen worden verleend voor artikel 10 (verontrusting).

Vogels.

Alle inheemse vogels zijn strikt beschermd. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verkregen op grond van openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van flora en fauna. De Vogelrichtlijn noemt zelfs 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet als grond².

Dat betekent dat in beginsel alle activiteiten die kunnen leiden tot verstoring of vernietiging van in gebruik zijnde nesten buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd³.

¹ Zie uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, 21 januari 2009 zaaknr. 200802863/1 en 13 mei 2009 nr. 200802624/1), en Rechtbank Arnhem, 27 oktober 2009 zaaknr. AWB 07/1013. Zie tevens de brief van het ministerie van LNV d.d. 26 augustus 2009 onder kenmerk ffw2009.corr.046 en de Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

² Zie de vorige voetnoot.

³ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt.

In veel gevallen kan voorkomen worden dat een ontheffing nodig is, als mitigerende maatregelen er voor zorgen dat de functionele leefomgeving van dieren in tact blijft. Vooral voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels is dit cruciaal (omdat er alleen ontheffing kan worden verkregen na zware toetsing).

1.3 Natuurbeschermingswet 1998⁴

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet) vormt de invulling van de gebiedsbescherming van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en heeft als doel het beschermen en instandhouden van bijzondere gebieden in Nederland.

Aanwijzing van gebieden

De Nbwet kent verschillende soorten beschermde gebieden. De belangrijkste zijn de Natura 2000-gebieden (oftewel Vogel- en Habitatrichtlijngebieden oftewel Speciale Beschermingszones) en de beschermde natuurmonumenten. De aanwijzingsbesluiten van deze gebieden bevatten een kaart en een toelichting, waarin de instandhoudingsdoelstellingen staan verwoord (zie www.minlnv.nl).

In de "oude" aanwijzingsbesluiten van Staats- en Beschermde natuurmonumenten worden de natuurwetenschappelijke waarde en het natuurschoon als grond voor de bescherming aangevoerd. Deze meer abstracte waarden blijven van kracht in de nieuwe Natura 2000-gebieden, voor zover zij voormalige Staats- of Beschermde natuurmonumenten omvatten. Deze waarden dienen bij toetsingen nader te worden geconcretiseerd.

Natura 2000-gebieden

Voor Natura 2000-gebieden dient een beheerplan te worden opgesteld. Daarin staat o.a. welke maatregelen nodig zijn om de natuurdoelen te halen en welk (bestaand en toekomstig) gebruik al dan niet vergunningplichtig is. Voor een groot aantal gebieden is een beheerplan in een ver gevorderd stadium van voorbereiding.

Voor het uitvoeren van projecten en handelingen, die negatieve effecten kunnen hebben op Natura 2000-gebieden en die niet nodig zijn voor of verband houden met het beheer, is een vergunning nodig. Van negatieve effecten is sprake als, gelet op de instandhoudingsdoelen, een habitatype of leefgebied van soorten verslechtert of soorten significant worden verstoord. Deze bescherming geldt alleen voor de

⁴ Op 1 februari 2009 is een wetwijziging van de Nbwet van kracht geworden. Door de inwerkingtreding van de Crisis- en herstelwet is de Nbwet per 31 maart 2010 opnieuw gewijzigd. De wijzigingen zijn in deze paragraaf verwerkt.

habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Projecten en handelingen die de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied aantasten zijn in ieder geval vergunningplichtig.

Bij een besluit om een plan (bijvoorbeeld bestemmingsplan, streekplan, waterhuishoudingsplan) vast te stellen, moet rekening worden gehouden met de effecten op Natura 2000-gebieden en met het beheerplan.

Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als die activiteiten negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor het gebied (kunnen) veroorzaken. Dit wordt de 'externe werking' van de bescherming genoemd.

Bestaand gebruik

Bestaand gebruik volgens de Nbwet is gebruik dat bestond op 1 oktober 2005 en sindsdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd. Voor de raad van State lijkt de vraag of het gebruik al bestond op het (eerste) moment van aanwijzen (als Vogelrichtlijngebied) of aanmelden (als Habitatrichtlijngebied) overigens relevanter. Bestaand gebruik dat zeker geen significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied kan vergunningvrij worden voortgezet. Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten is een vergunning nodig, tenzij in het beheerplan anders is bepaald. In het beheerplan moeten dan maatregelen zijn voorzien om de effecten te beperken of te niet te doen.

Habitattoets

Een vergunning kan pas worden afgegeven nadat een 'habitattoets'⁵ het bevoegd gezag de zekerheid heeft gegeven dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast. Deze is verwoord in art. 19d t/m 19j van de Nbwet.

In de 'oriëntatiefase' – voorheen ook wel 'voortoets' genoemd – wordt onderzocht of een activiteit, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, mogelijk schadelijke gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied en zo ja of deze gevolgen significant kunnen zijn. De gevolgen moeten worden beoordeeld in samenhang met die van andere plannen en projecten ('cumulatieve effecten').

Indien de oriëntatiefase uitwijst dat er geen effecten zijn, zijn er vanuit de Nbwet geen verdere verplichtingen of beperkingen voor de uitvoering van de activiteit. Wel kan het verstandig zijn om met het bevoegd gezag in overleg te treden, om te bezien of men zich in de conclusies van het uitgevoerde onderzoek kan vinden.

Als er wel effecten (zoals verslechtering of verstoring) zijn, maar die zijn zeker niet significant, dan kan het bevoegd gezag vragen om een nadere toetsing. In zo'n nadere toetsing worden de effecten gespecificeerd. Daarbij hoeft dan niet meer naar cumulatieve effecten te worden gekeken. Het bevoegd gezag beoordeelt of de effecten aanvaardbaar zijn of niet. Aan de vergunning kunnen beperkende voorwaarden (mitigatie en compensatie, zie onder) worden verbonden.

Als er een kans is op significante effecten volgt een 'passende beoordeling'. De passende beoordeling is veel uitgebreider. Op basis van de beste wetenschappelijke kennis dienen de effecten op de habitats en soorten te worden ingeschat, rekening houdend met cumulatieve effecten.

⁵ De termen habitattoets en oriëntatiefase staan niet in de wet. De passende beoordeling wel.

Als de passende beoordeling uitwijst dat aantasting van de natuurlijke kenmerken is uitgesloten, dan kan de vergunning worden verleend. Aantasting van de natuurlijke kenmerken is praktisch gesproken uitgesloten als er geen significante effecten zijn in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen.

Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten, dan mag vergunning alleen worden verleend als er voldaan is aan alle drie onderstaande ADC-criteria:

- Er zijn geen geschikte Alternatieven.
- Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
- Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Als er sprake is van aantasting van een gebied dat is aangewezen ter bescherming van prioritair natuurlijk habitatype of een prioritaire soort, dient eerst door de minister van LNV aan de Europese Commissie advies te worden gevraagd. Bovendien is het aantal redenen van groot openbaar belang beperkt.

Cumulatieve effecten

Volgens de Natuurbeschermingswet 1998 (art. 19d lid 1) is het – zonder vergunning – verboden om handelingen te verrichten die op zich zelf of “in combinatie met andere projecten of plannen significante effecten kunnen hebben”. In het onderzoek naar cumulatieve effecten, wordt het effect van het onderhavige plan of project in combinatie met andere ingrepen in beeld gebracht.

De basis hiervoor is art. 6 van de Habitatrichtlijn, die van toepassing is op alle Natura 2000-gebieden.

“Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied.”

Het werkdocument “Toepassing begrippenkader” (Ministerie van LNV, 2007) stelt voor om het begrip cumulatie als volgt te definiëren:

“De effecten van de voorgestelde eigen activiteit op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied in combinatie met de effecten van andere activiteiten en plannen”.

Met andere woorden: in een studie naar de cumulatieve effecten dienen *alle* activiteiten (bestaand gebruik, nieuwe projecten) en plannen te worden betrokken, die op dezelfde instandhoudingsdoelstellingen negatieve effecten kunnen hebben als het eigen project. Het doet daarbij in beginsel niet ter zake of er een verband is tussen het eigen project en de andere activiteiten en plannen, of dat de effecten tijdelijk zijn of (naar verwachting) slechts beperkt van omvang zijn.

Significantie

Voor een invulling van het begrip significantie volgen wij de ‘Leidraad significantie’ van het Steunpunt/Regiebureau Natura 2000. Van significante effecten kan sprake zijn als ten gevolge van menselijk handelen het verwezenlijken van de instandhoudingsdoelen sterk wordt bemoeilijkt of onmogelijk wordt gemaakt. Dat is in ieder geval zo, als het

oppervlak van een habitatype of een leefgebied of de kwaliteit van habitatype of leefgebied of de omvang van een populatie lager wordt dan genoemd in de instandhoudingsdoelen in het aanwijzingsbesluit.

Beschermde natuurmonumenten

Het toetsingskader voor beschermde natuurmonumenten is vergelijkbaar, echter de procedure en de speelruimte van het bevoegd gezag wijken op enigszins af. De beoordeling is minder strikt en door het ontbreken van concrete instandhoudingsdoelen vaak ook minder eenduidig.

Zorgplicht

Artikel 19I legt aan iedereen een zorgplicht voor beschermde natuurgebieden op. Deze zorg houdt in ieder geval in dat ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een handeling nadelige gevolgen heeft, verplicht is die handeling achterwege te laten of, als dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, eventuele gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De nadelige handelingen hebben betrekking op de instandhoudingsdoelen in het geval van een Natura 2000-gebied en op de wezenlijke kenmerken in het geval van een beschermd natuurmonument.

1.4 Wabo en omgevingsvergunning

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is op 1 oktober 2010 van kracht geworden. De Wabo voegt een groot aantal (circa 25) vergunningen, ontheffingen en andere toestemmingen samen tot één omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is nodig voor het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen, zoals sloop, bouw, aanleg en gebruik, als die een plaatsgebonden karakter hebben en dat van invloed kunnen zijn op de "fysieke leefomgeving". Dit omvat alle fysieke waarden in de leefomgeving, zoals milieu, natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Als hoofdregel kent de Wabo het bevoegd gezag toe aan B&W van de gemeente waar het project (in hoofdzaak) zal worden uitgevoerd. Voor projecten van provinciaal belang kunnen GS het bevoegd gezag zijn, voor projecten van nationaal belang een minister.

De ontheffing Flora- en faunawet en de vergunning Natuurbeschermingswet 1998, die voor een ruimtelijke ingreep nodig kunnen zijn, kunnen worden "aangehaakt" bij de omgevingsvergunning. Dat wil zeggen dat bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning ook een toetsing aan Ffwet en/of Nbwet moet worden gevoegd. De aanvraag wordt dan aan het bevoegde gezag (Ffwet: ELI; Nbwet: GS of ELI) voorgelegd. Die zal dan toestemming geven in de vorm van een Verklaring van geen bezwaar (Vvgb). De inhoudelijke toetsing zal niet veranderen.

Op aanvragen voor een omgevingsvergunning, die mede betrekking hebben op Flora- en faunawet en/of Natuurbeschermingswet 1998 is de uitgebreide voorbereidingsprocedure van toepassing.

Overigens kan een ontheffing Ffwet of vergunning Nbwet ook los van de omgevingsvergunning worden aangevraagd. Dat dient dan wel te gebeuren vóórdát de omgevingsvergunning wordt aangevraagd.

1.5 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddestoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2009). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden gevegd. Bij een aantal soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

1.6 De Ecologische Hoofdstructuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) heeft als doel om van de bestaande en nieuwe natuur een goed functionerend netwerk te maken. Het ruimtelijk beleid voor de EHS is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de EHS. Op plannen, projecten of handelingen binnen de EHS is conform de Nota Ruimte het 'nee, tenzij'-regime van toepassing.

Ruimtelijke ingrepen in de EHS met significant negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied zijn in beginsel niet toegestaan. Tenzij er voor de ingreep geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. De initiatiefnemer is verplicht om de negatieve effecten te mitigeren (voorkomen of beperken) en de restschade te compenseren.

De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de huidige en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. De natuurdoelen worden door de provincies vastgelegd, meestal in natuurdoeltypen of beheertypen per perceel.

Literatuur

Ministerie van LNV, 2009. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, nr. 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

Ministerie van LNV, 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van LNV, 2005b. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.

- Ministerie van LNV & IPO, 2007. Spelregels EHS. Ministerie van LNV/IPO, Den Haag.
- Steunpunt Natura 2000, 2010. Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. versie 27 mei 2010. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.
- Steunpunt Natura 2000, 2007. Toepassing begrippenkader Natuurbeschermingswet 1998. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.
- Steunpunt Natura 2000, 2008. Aanvulling op 'Toepassing begrippenkader Nb-wet '98'
• Bestaand gebruik • Externe Werking. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Websites

www.wetten.nl.

www.omgevingsvergunning.vrom.nl/

www.vrom.nl/pagina.html?id=3410 (nota ruimte)

Bijlage 2

Gebiedsdocument

Essentietabel Natura 2000-gebied 038. Uiterwaarden IJssel

Kernopgaven

Opgave landschappelijke samenhang en interne compleetheid (Rivierengebied)

Versterken van landschappelijke samenhang binnen het rivierengebied en met omgeving door herstel van ecologische relaties tussen binnendijkse en buitendijkse gebieden. Verbinden van leefgebieden van amfibieën, leefgebieden van vissen, met bossen binnendijks, met moerassystemen op de Natte As, met hogere zandgronden en beeksystemen. Verder behoud van huidige slaapplaatsen en foerageergebieden vogels in komgronden, behoud en herstel binnen uiterwaarden van afwisseling tussen grootschalige én open gebieden met kleinschalige én half open gebieden. Herstel van evenwichtige verdeling met laaggelegen uiterwaarden (rietmoerassen en vochtige alluviale bossen) met hooggelegen uiterwaarden (met droge hardhoutooibossen) met nevengeulen en met diepe plassen bijvoorbeeld door herstel van erosie en sedimentatieprocessen, herstel van rivierdeltals én zoetwatergetijdegebied met voldoende doorstroming en overstromingsdynamiek én met doorgaande verbinding naar Europese achterland voor trekvis.

3.02	Waterplanten	Behoud beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden) H3260_B.
3.06	Krabbenscheer-begroeiingen	Behoud en uitbreiding van meren met krabbenscheer en fonteinkruiden H3150, in de vorm van strangen, in het bijzonder herstel van krabbenscheerbegroeiingen, ook als broedbiotoop van zwarte stern A197.
3.07	Vochtige alluviale bossen	Vochtige alluviale bossen (zachtouthoutoibossen en essen-iepenbossen) *H91E0_A en *H91E0_B uitbreiden mede ten behoeve van bever H1337.
3.09	Vochtige graslanden	Herstel glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart) H6510_B en blauwgraslanden H6410.
3.12	Plas-dras situaties	Behoud en uitbreiding areaal van plas-dras situaties en ondiep water voor eenden, kwartelkoning A122, porseleinhoen A119 en steltlopers.
3.13	Droge graslanden	Kwaliteitsverbetering en uitbreiding van stroomdalgraslanden *H6120, glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver) H6510_A.
3.14	Droge hardhoutooibossen	Ontwikkeling droge hardhoutooibossen H91F0: groter oppervlakte en kwaliteitsverbetering.

Instandhoudingsdoelstellingen

		SVI Landelijk	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren	Kernopgaven	
Habitattypen									
H3150	Meren met krabbenscheer	-	>	>					
H3150	Meren met krabbenscheer	-	>	>				3.06	

H3260B	Beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden)	-	>	=				3.02,W
H3270	Slikkige rivieroeveren	-	>	>				
<i>H3270</i>	<i>Slikkige rivieroeveren</i>	-	>	>				
<i>H6120</i>	<i>*Stroomdalgraslanden</i>	--	>	>				3.13,
H6120	*Stroomdalgraslanden	--	>	>				3.13,
H6430A	Ruigten en zomen (moerasspirea)	+	=	=				
H6430B	Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)	-	=	=				
H6430C	Ruigten en zomen (droge bosranden)	-	>	>				
H6510A	Glanshaver- en vossenstaartheoïlanden (glanshaver)	-	>	>				3.13,
H6510B	Glanshaver- en vossenstaartheoïlanden (grote vossenstaart)	--	>	>				3.09,W
H91E0A	*Vochtige alluviale bossen (zachthoutoïbossen)	-	=	=				
<i>H91E0A</i>	<i>*Vochtige alluviale bossen (zachthoutoïbossen)</i>	-	>	>				3.07,W
H91E0B	*Vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen)	--	>	>				3.07,W
<i>H91F0</i>	<i>Droge hardhoutoïbossen</i>	--	>	>				3.14
H91F0	Droge hardhoutoïbossen	--	>	>				3.14
Habitatsoorten								
H1134	Bittervoorn	-	=	=	=			
H1145	Grote modderkruiper	-	>	>	>			
<i>H1145</i>	<i>Grote modderkruiper</i>	-	>	>	>			
H1149	Kleine modderkruiper	+	=	=	=			
H1163	Rivierdonderpad	-	=	=	=			
H1166	Kamsalamander	-	>	>	>			
<i>H1166</i>	<i>Kamsalamander</i>	-	>	>	>			
H1337	Bever	-	>	>	>			
<i>H1337</i>	<i>Bever</i>	-	>	>	>			3.07,W
Broedvogels								
A017	Aalscholver	+	=	=		280		
A119	Porseleinhoen	--	>	>		20		3.12,W
A122	Kwartelkoning	-	>	>		60		3.12,W
A197	Zwarte Stern	--	=	=		50		3.06
A229	IJsvogel	+	=	=		10		
Niet-broedvogels								

A005	Fuut	-	=	=	220		
A017	Aalscholver	+	=	=	550		
A037	Kleine Zwaan	-	=	=	70	3.10	
A038	Wilde Zwaan	-	=	=	30	3.10	
A041	Kolgans	+	= (<)	=	16700	3.10	
A043	Grauwe Gans	+	= (<)	=	2600	3.10	
A050	Smient	+	= (<)	=	8300	3.10	3.12,W
A051	Krakeend	+	=	=	100	3.12,W	
A052	Wintertaling	-	=	=	380	3.12,W	
A053	Wilde eend	+	=	=	2600	3.12,W	
A054	Pijlstaart	-	=	=	50	3.12,W	
A056	Slobeend	+	=	=	90	3.12,W	
A059	Tafeleend	--	=	=	450	3.12,W	
A061	Kuifeend	-	=	=	690	3.12,W	
A068	Nonnetje	-	=	=	20	3.12,W	
A125	Meerkoet	-	=	=	3600		
A130	Scholekster	--	=	=	210	3.12,W	
A142	Kievit	-	=	=	3400	3.12,W	
A156	Grutto	--	=	=	490	3.12,W	
A160	Wulp	+	=	=	230	3.12,W	
A162	Tureluur	-	=	=	30	3.12,W	

deze tabel is gebaseerd op het ontwerp-aanwijzingsbesluit
Gebruik deze essentietabel in combinatie met de leeswijzer

Legenda

W	Kernopgave met wateropgave
	Sense of urgency: beheeropgave
	Sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
SVI landelijk	Landelijke Staat van Instandhouding (-- zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig)
=	Behoudsdoelstelling
>	Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
=(<)	Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering

Bijlage 3 EHS Gelderland

Kernkwaliteiten en omgevingscondities

Gedeputeerde Staten van Provincie Gelderland beoordelen of een aantasting van kernkwaliteiten en omgevingscondities van de EHS als significant is te beschouwen. Hierbij maken Gedeputeerde Staten onderscheid in enerzijds kernkwaliteiten en omgevingscondities behorende bij een specifieke locatie, het leefgebied van (benoemde) soorten en uitwisselingsmogelijkheden voor soorten en anderzijds in kernkwaliteiten die betrekking hebben op landschappelijke en landschapsecologische samenhang. De provincie beschouwt een ruimtelijke ingreep waarvoor een bestemmingsplan moet worden aangepast als een significante aantasting van kernkwaliteiten en omgevingscondities wanneer deze kan leiden tot de volgende effecten:

Toetsings-criterium	Effecten
1.	Een vermindering van areaal en kwaliteit van bestaande natuur-, bos- en landschapselementen en gebieden die zijn aangewezen voor nieuwe natuur en agrarische natuur.
2.	Een vermindering van de uitwisselingsmogelijkheden voor planten en dieren in verbindingzones en tussen de verschillende leefgebieden in de overige delen van de EHS. In het bijzonder de vrije verplaatsing van herten en wilde zwijnen binnen het gehele bos- en natuurgebied van de Veluwe
3.	Een vermindering van de kwaliteit van het leefgebied van alle soorten waarvoor conform de Flora en faunawet bij ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing vereist is en als zodanig worden genoemd in de AmvB Vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en Faunawet.
4.	Een vermindering van het areaal van de grote natuurlijke eenheden (aaneengeslotenheid).
5.	Een belemmering voor het verloop van natuurlijke processen in de grote eenheden.
6.	Een verstoring van de natuurlijke morfologie, waterkwaliteit, watervoering en verbondenheid met het landschap van HEN-wateren.
7.	Een verandering van de grond- en oppervlaktewater-omstandigheden (kwaliteit en kwantiteit) die de voor de natuurdoeltypen gewenste grond- en oppervlaktewater situatie (verder) aantast.
8.	Een verhoging van de niet gebiedseigen geluidsbelasting in stiltebeidsgebieden en stiltegebieden (in geval de norm van 40 decibel wordt overschreden).

Gedeputeerde Staten maken op bovenstaande een uitzondering voor ondergeschikte uitbreidingen van bestaande functies wanneer deze uitbreidingen een gering effect hebben op bovenstaande kernkwaliteiten en omgevingscondities.

Specifiek voor de IJsselvallei geldt dat Gedeputeerde Staten voor onderstaande kernkwaliteiten het schaalniveau waarop een beoogde ruimtelijke ontwikkeling plaatsvindt, zullen afwegen tegen de gevolgen voor de kernkwaliteiten. Op basis

hiervan zullen Gedeputeerde Staten beoordelen of een aantasting als significant is te beschouwen.

- a. De grote variatie en de hoge kwaliteit van de aanwezige natte natuurterreinen en wateren (beken en sprengen), die samenhangt met de toevoer van grondwater uit de Veluwe.
- b. De overgangen van de droge Veluwe naar de natte flanken en naar de IJssel(vallei) waarbinnen uitwisseling van planten en dieren mogelijk is, waarbinnen abiotische processen zo veel mogelijk ongestoord verlopen, en waarbinnen de natuur zich op de gehele gradiënt ontwikkelt. In het bijzonder in de Hattemer-, Wisselse, Beekberger- en Soerense poort.
- c. Het vanuit ecologisch opzicht samenhangend geheel van landgoederen en beken in de Zuidelijke IJsselvallei, waarin soorten als de das, amfibieën en vleermuizen voorkomen.
- d. Het goed bewaard gebleven reliëf en de daarmee samenhangende variatie en hoge kwaliteit van de natuur in de IJsseluiterwaarden. Met in deze uiterwaarden zowel gave kronkelwaarden met stroomdalgraslanden, hagen en hardhoutoibosjes, als goede kansen voor een grootschalige, weinig gestuurde natuurontwikkeling.

EHS-natuur, EHS-verweving en verbindingzones

De EHS bestaat uit drie onderdelen: EHS-natuur, EHS-verweving en ecologische verbindingzones. Voor het behoud en herstel van biodiversiteit in Gelderland zijn deze drie onderdelen van de EHS onlosmakelijk met elkaar verbonden. Soorten die gebonden zijn aan grotere natuurgebieden, vinden vooral een plek in EHS-natuur; EHS-verweving is van belang voor soorten die gebonden zijn aan gebieden waarin veel natuurelementen en natuurkwaliteiten verweven zijn met agrarisch en ander gebruik van het cultuurlandschap. Met de ecologische verbindingzones neemt de versnippering van de natuur af en ontstaan meer migratiemogelijkheden voor planten en dieren.

Robuuste verbindingen en Poorten van de Veluwe

Naast verbindingzones van provinciaal belang, zoals hiervoor aangegeven, zijn er ook verbindingzones van nationaal belang. Deze zogenoemde Robuuste verbindingen en Poorten van de Veluwe zijn door het Rijk in de Nota Ruimte geïntroduceerd. Veelal vormen ze een versterking van een al bestaande ecologische verbindingzone. De planologische bescherming en reservering van de zoekzones voor Robuuste verbindingen en poorten zal gelijktijdig met de herbegrenzing van de EHS in een streekplanherziening worden vastgelegd. Een van de Veluwse Poorten ligt in de buurt van het plangebied, te weten de Haviker Poort.

De natuurdoeltypen

Om voldoende natuurkwaliteit te garanderen heeft de provincie zowel binnen als buiten de EHS aangegeven welke natuur ze waar nastreeft in de vorm van de zogenoemde natuurdoeltypen. Bij natuurdoeltypen gaat het om een samenhangend

geheel van planten en dieren die horen bij de omstandigheden van een bepaald gebied.

Binnen de EHS is aan de hand van natuurdoeltypen de specifieke natuurdoelstelling van bestaande en te ontwikkelen bossen, natuurgebieden en cultuurlandschappen met natuurwaarden aangegeven. De natuurdoeltypen op een locatie behoren tot de kernkwaliteiten van die locatie. Tevens geven de natuurdoeltypen de ontwikkelingsopgave voor die locatie aan.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu
Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849
E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl